

Kınalızâde'de Aile Ahlâkı

Family Ethics in Kınalızâde

Yasemin BUDAK¹

Yusuf Bahri GÜNDOĞDU²

Atıf:

Budak, Y., Gündoğdu, B., Y. (2023). Kınalızâde'de Aile Ahlâkı, *Disiplinlerarası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 7(15), 162-173, DOI: 10.57135/jier.1224369

Öz

Bu çalışmada, İslâm ahlâk düşüncesinin önemli ve kapsamlı örneklerinden biri ve Türkçe yazılmış ilk ahlâk kitabı sayılan *Ahlâk-ı Alâî*'deki aile ahlâkı anlayışı konu edilmiştir. Kınalızâde Ali Çelebi'nin birçok eseri bulunmakla beraber en önemli eseri *Ahlâk-ı Alâî*'dir. Bu çalışmada Kınalızâde Ali Çelebi'nin bu eseri bazı önemli İslâm ahlâk filozoflarının da aile ahlâkı ile ilgili görüşleri ele alınarak tartışılmıştır. Çalışma, nitel bir araştırma olup içerik analizi yöntemi izlenmiştir. Veri toplama aracı olarak da Kınalızâde Ali Çelebi'nin *Ahlâk-ı Alâî* adlı eseri kullanılmıştır. Çalışmanın amacı doğrultusunda mümkün olduğunca ilgili görüşlerin, içinde yaşadığımız çağda ne ölçüde geçerliliğini sürdürdüğü hakkında da fikir yürütülmeye çalışılmıştır. Bununla birlikte Kınalızâde Ali'nin görüşleri arasında, günümüzde geçerliliğini koruyamamış olanların bulunmasının çok normal olduğunu belirtmek gerekir.

Anahtar Kelimeler: Kınalızâde Ali Çelebi, Ahlâk-ı Alâî, ahlâk, aile, aile ahlâkı

Abstract

This example deals with the understanding of family ethics in *Ahlâk-ı Alâî*, one of the important and comprehensive examples of Islamic moral thought and the first moral book written in Turkish. Although Kınalızâde Ali Çelebi has many works, his most important work is *Ahlâk-ı Alâî*. This impressive work of Kınalızâde Ali Çelebi is discussed by considering the views of some important Islamic moral philosophers on family morality. The study was a qualitative research and content analysis method was followed. Kınalızâde Ali Çelebi's *Ahlâk-ı Alâî* was used as a data collection tool. To the extent that it is possible to realize the purpose of the study, it has also been tried to convey an idea about how the relevant views continue to be valid in the era they see. However, it should be noted that among Kınalızâde's views, it is quite normal to find some that could not maintain their validity today.

Keywords: Kınalızâde Ali Çelebi, Ahlâk-ı Alâî, ethics, family, education

GİRİŞ

Toplumun yapı taşı, bir başka ifadeyle ana unsuru olan aile, insanoğlunun kurmuş olduğu en kıymetli ve en küçük doğal oluşumdur. Aile, biyolojik açıdan insan ırkının devamına olanak sağladığı gibi, psikolojik ve sosyal açıdan da kişileri birbirine bağlayan son derece önemli toplumsal bir kurumdur. Bu bakımdan aile, kültürün nesilden nesile aktarılmasında, bireylerin psikolojik doyumlarının sağlanmasında ve sosyal ilişkiler geliştirebilmelerinde çok önemli görevler üstlenmektedir (Turan, 2014). Bunların yanı sıra toplumun huzur ve mutluluğu da büyük ölçüde aile bireyleri arasında kurulan düzen, huzur ve mutluluğa bağlıdır. Hiç şüphesiz bedensel ve ruhsal açıdan sağlıklı bireyler ancak bu yapıda olan aile ortamlarında yetiştirilebilir (Uysal, 2014: 271). Bu anlamda insan hayatı için vazgeçilmez bir yapıtaşı olma niteliğine sahip olan aile, çağlar boyunca birçok düşünür ve filozofun araştırma alanına girerek birçok ilim dalının çalışma konusuna dâhil olmuştur.

¹Doktora Öğrencisi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Samsun-Türkiye, yaseminguen85@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-9424-2451

²Doçent Doktor, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Samsun-Türkiye, yusufbahri.gundogdu@omu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-8305-8993

Ailenin birey ve toplum ahlâkı bahsi içinde önemli bir yer işgal etmesi onu, ahlâk felsefesi alanındaki eserlerin ana konularından biri yapmıştır. Bu bağlamda Antik Yunan'dan İslâm düşüncesine kadar birçok filozofun aile konusuna eserlerinde yer verdiği görülmektedir. Bu filozoflardan bazıları eserlerinde genel olarak aile konusuna değinmekle yetinirken bazıları da aile konusuna eserlerinde müstakil bir yer vermiştir. Bilhassa Nasîruddin Tûsî, *Ahlâk-ı Nâsırî*'sinde aile ahlâkı bahsini, İslâm filozofları içinde, özel bir bölümde incelemiş olanların başında gelir. Ardından gelen filozoflar da *Celeddin Devvânî* başta olmak üzere onu takip etmiş ve konuyu kendi birikimleriyle genişleterek eserlerinde müstakil olarak ele almışlardır.

Konuya eserinde müstakil bir yer veren filozoflardan birisi de XVI. yüzyılda yaşayan Kınalızâde Ali Çelebi (1511-1572)'dir. Türkçe yazılmış ilk ahlâk kitabı sayılan *Ahlâk-ı Alâî*'yi kaleme alan Kınalızâde, eserini üç ana bölüme ayırarak kitabın ikinci bölümünde "ev yönetimi" başlığı altında aile ahlâkı konusuna yer vermiştir. Bir ahlâk felsefesi eseri olan *Ahlâk-ı Alâî*, kendinden önceki ahlâk felsefesi alanındaki eserlerden büyük oranda yararlanılarak hazırlanmıştır (Demirkol 2016: 51-78). Eserde kaynak olarak daha çok *Nasîruddin Tûsî*'nin *Ahlâk-ı Nâsırî*'si, *Celeddin Devvânî*'nin *Ahlâk-ı Celâlî*'si, *Hüseyn Vaiz Kâşifî*'nin *Ahlâk-ı Muhsinî*'si ve *İmam Gazzâlî*'nin *İhyâ-u Ulûmiddin*'i kullanılmıştır. Bunun yanında Tûsî'nin İbn Miskeveyh'in "Tehzîbü'l-Ahlâk" adlı eserinden bolca faydalanması da söz konusudur. Ayrıca görüşlerine doğrudan yer verilmemiş olsa da kendinden önceki İslâm ve Yunan filozoflarının adı geçen Müslüman ahlâkçıların eserleri üzerinden alınıp kullanıldığı tahmin edilmektedir (Demirkol, 2016: 51-78, 2020: 18).

Klasik dönemde "tedbîru'l-menziel" olarak ifade edilen ev yönetimi, bu çalışmanın konusunu teşkil etmektedir. Bu başlık altında genel itibarıyla ev ve ailenin temel unsurları, aile üyelerinin birbirleri arasındaki ilişki ele alınmaktadır. Bu çalışmada ise Kınalızâde Ali Çelebi'nin ünlü eseri *Ahlâk-ı Alâî*'den hareketle aile bireylerinin kendi aralarındaki eğitim-ahlak ilişkisi ele alınacaktır.

YÖNTEM

Bu araştırma içerik analizi türlerinden doküman analizine dayalı nitel bir çalışma olarak tasarlanmıştır. Nitel araştırma, genel olarak algı ve olayların ait oldukları doğal ortamda ya da kendi özgül koşulları içerisinde bütüncül ve gerçekçi bir şekilde ortaya konulmasına dönük nitel bir sürecin takip edildiği araştırma şekli olarak tanımlanmaktadır (Şimşek ve Yıldırım, 2011: 39). Veri toplama aracı olarak da *Kınalızâde Ali Çelebi*'nin kaleme aldığı *Ahlâk-ı Alâî* adlı eser kullanılmış, Murat Demirkol tarafından sadeleştirilen ve Fecr Yayınları arasından Haziran 2020 tarihinde yayımlanan 3. baskı esas alınmıştır.

TEORİK ÇERÇEVE

Kınalızâde Ali ve Ahlâk-ı Alâî

Kınalızâde Ali Çelebi Miladi 1510 yılında Isparta'da dünyaya gelmiştir. En önemli eserlerinden biri olan *Ahlâk-ı Alâî*'yi Şam'da kadı iken 1563-1565 yıllarında kaleme almıştır. Kınalızâde Ali eserini birçok kaynaktan yararlanarak yazmış olmasına rağmen eserin özgün tarafları da çok fazladır. Tûsî ve Devvânî'nin sırasıyla 'Ahlâk-ı Nâsırî' ve 'Ahlâk-ı Celâlî' adlı eserlerinden büyük oranda yararlanan müellif, Sokrates, Platon, Aristoteles, İbn Sînâ, Farabî gibi filozoflara da çoğu yerde atıfta bulunmuştur. Kınalızâde Ali eserinin birinci bölümünde ahlâk ilmine yer vermiş, ikinci bölümü aile bahsine, üçüncü bölümü de devlet yönetimi bahsine ayırmıştır (Demirkol, 2020: 81-351). Daha önce de belirtildiği gibi bu çalışmada aile ahlâkı bahsi ele alınmıştır.

Eserin dönemin en kapsamlı ahlâk kitabı olması, kendisinden 400 yıl sonra bile okullarda ahlâk eğitimi alanında ana kaynak olarak kullanılmış olması ve hâlâ geçerliliğini koruyan önemli görüşleri barındırıyor olması da eserin öneminin daha iyi anlaşılabilmesi açısından bilinmesi gereken birer gerçektir (Saklı, 2018: 147). Örnekleri çoğaltabilmekle birlikte günümüzde de geçerliliğini koruyan bir görüş olarak Kınalızâde Ali'nin tek eşlilik hakkındaki fikirleri örnek verilebilir. Yazara göre, "birden çok evlenenlerin evlerinde mücadele, husumet, kötü yaşayış ve

bozuk nizam bulunur. Nitekim erkek evde tendeki can gibidir, iki bedende bir can olmadığı gibi, iki eve de bir erkek yakışmaz” diyerek tek eşlilikten yana bir tavır sergilemiştir (Kınalızâde, 2020: 311). Bu benzetmenin farklı bir versiyonuna “Evdeki erkek tek bedeni yaşatabilen bir kalp gibidir” sözleriyle Tûsî’de de rastlamaktayız (Swain, 2022: 439). Bir örnek daha verilecek olursa, çocuk eğitimi konusunda da “anne ve babadan taklit yoluyla öğrenilen itikatların, delil ve akıl yürütme ile verilmeye çalışılması, yine çocuğun hangi ilim ve fenne kabiliyeti varsa onunla meşgul edilmesi gerektiği” gibi güncelliğini hala büyük ölçüde koruyan görüşler ifade etmiştir. Bu görüşünü, “insan istidadı (yeteneği) olan sanatla meşgul olunca, az zamanda ve fazla gayret göstermeden netice elde eder” ifadesiyle gerekçelendirmiştir (Kınalızâde, 2020: 326-27).

Kınalızâde Ali eserinde felsefeyi “pratik felsefe” ve “teorik felsefe” olarak ikiye ayırmıştır. Bu tasnifi daha iyi anlamak açısından burada öncelikle Ahlâk-ı Alâî’nin ilk bölümü olan “ahlâk ilmi” kısaca ele alınacak, ardından da çalışmanın asıl konusu olan “aile ahlâkı” bahsine geçilecektir.

Ahlâk İlmi

Kınalızâde Ali’nin ahlâk anlayışını daha iyi anlayabilmek için öncelikle “hikmet” kavramına yaklaşımını anlamak gerekmektedir. Kınalızâde felsefe karşılığında kullandığı hikmeti “bütün ilimler için esas olarak dışarıdaki varlıkları insan gücünün elverdiği ölçüde gerçekte oldukları gibi bilmek” olarak tanımlamaktadır. Ona göre, akıl ve tefekkür de denilebilen bilgi gücünün düzgün olmasıyla meydana gelen bu fazilet, güzel ahlâkın ilk şartıdır (Çağrı, 2013). Bunun gibi Kur’an-ı Kerim’de de “Kendisine hikmet verilene çok hayır verilmiştir.” (Bakara/269), “Sen, Rabbinin yoluna hikmetle ve güzel öğütlerle davet et.” (Nahl/125) şeklinde hikmetin önemini vurgulayıcı birçok ayet yer almaktadır.

Kınalızâde’nin büyük oranda etkilendiği Nasîruddin Tûsî de hikmeti “Her şeyi olduğu gibi anlamak, her işi gereği gibi yapmaktır.” şeklinde tanımlamaktadır. Bunun sonucunda kişinin maneviyatı elden geldiğince mükemmelleştirilmeli ve istenilen seviyeye yükseltilmelidir (Tusî, 2021: 14).

Yazar hikmeti selefleri gibi, “nazarî hikmet” ve “amelî hikmet” olarak ikiye ayırmıştır. Bu tasnifte, kişinin güç ve iradesinin etkili olmadığı harici varlıkların alanı ile ilgili olan kısma “nazarî hikmet (teorik felsefe)” denilmiştir. Nazarî hikmet kendi içerisinde Metafizik, Matematik ve Doğa İlimleri diye ayrılmıştır (Devvânî, 2019: 31). Nazarî hikmete Gazzâlî “hakiki hikmet” demiştir (Çağrı, 2013).

Yazar, kişinin güç ve iradesinin müdahalesi ile sabit olan şeyleri, yaptığı eylem ve davranış alanıyla ifade ettiği kısma da “amelî hikmet (pratik felsefe)” demiştir (Kınalızâde, 2020: 38-39). Tûsî ise pratik hikmeti kişinin iradesi dâhilindeki davranışları amaca uygun olarak yönetmesi, meslek hayatını düzene sokarak geçimini sağlaması, refahını iyileştirerek olgunlaştırması gibi beceriler olarak tanımlamıştır (Tusî, 2021: 14-17). Gazzâlî ise amelî hikmete “ahlâkî hikmet” demiştir. O ahlâkî hikmeti doğru işlerin bilgisi olarak tanımlamaktadır (Çağrı, 2013). “Şeyhürreis” İbn Sîna akli ilimlerin kısımlarında amelî bilginin kısımlarını, Antik Dönem’den miras kalan bilinen şemaya göre “insanlar, hane halkı ve şehirler” olarak üç başlıkta belirtmiştir. Bu üçünden ilki mutlu yaşam elde etmesini sağlamak amacıyla bir kişinin şahsî ahlâkını ve fiillerini düzenler. İkinci bilgi yine kişinin saadete kavuşması adına kendisi, çocuğu, eşi ve hizmetkârı tarafından paylaşılan evini nasıl idare edeceği ile alakalıdır. Üçüncüsü ise siyaset türleri, iyi topluluklar ve devlet üzerinedir (Bryson, 2022: 113).

Kınalızâde Ali de, amelî hikmeti, eserinde “ahlâk ilmi”, “ev idaresi ilmi” ve “devlet yönetimi ilmi” şeklinde üçe ayırarak ele almıştır. Görüldüğü gibi Ahlâk-ı Alâî adlı eserin yazılış sebebini meydana getiren şeyin pratik felsefenin alanları olduğu söylenebilir. Bu alanlar eserin içinde üç ana bölüm şeklinde ele alınmıştır. Burada amaçlanan salt bilgi edinmek değil, bilgiyi davranışlara yansıtarak davranışları güzelleştirmek ve olgunlaştırmak için çabalamaktır. Kişi

böylece bilgisizlikten arınarak davranışlarını yeniden düzenlemeli ve güzel işlere yönelmelidir. Kötü huyları bırakmak, güzel huyları almak, dünya hayatını en güzel biçimde geçirip, erdemli davranışlarda bulunmak, pratik felsefenin bir diğer deyişle ameli hikmetin bireye kazandırmayı hedeflediği amaçlardır (Kınalızâde, 2020: 38-43).

Kişi eğer doğru inançlardan mahrum, pratik felsefede yaratıcının yüce varlığı, üstün sıfatları ve genel olarak başlangıcı ve sonu hakkında bilgisiz kalır ise sonsuza kadar cehâlet karanlığında ve küfür bataklığında kalır. Ebedî mutluluk ancak bilgi ve iman sermayesi ile mümkün olabilir. Kınalızâde Ali, insanın kalbine şüphenin girmemesi ve bilgi cevherinin insandan uzaklaşmaması için daima çalışmak gerektiği tavsiyesinde bulunur. Ona göre ilmin en önemli göstergesi ameldir. Yani teorik bilginin etkin olabilmesi için öncelikle kişiye faydasının olması gerekmektedir. Bu da ahlâkî eğitim yönünden düşünüldüğünde ancak davranışa yansıtılmakla mümkün olabilmektedir. Kısaca ifade edilecek olursa, bilginin öncelikle kişide gözle görülür bir dönüşüm ve değişim sağlaması gerekir. Böylece kişi iyiye ve doğruya yönelmiş olur. Tûsî de bu bahsi "*eylemsiz ilim zayıdır*" diyerek desteklemiştir (Tusî, 2021: 50). Bu bağlamda Kınalızâde Ali'nin eserinde önce ahlâk ilmini ele alıp ardından da aile ahlâkı ilmi ve devlet ilmine geçiyor olması kişinin önce kendisini yönetebilmesini, insanlığın geri kalanını yönetebilmesi için bir ön koşul kabul ettiğini göstermesi açısından önemli görünmektedir.

Aile Ahlâkı İlmi

Bilindiği gibi aile, en eski filozoflardan Aristoteles'in düşüncesinde de merkezi bir konumda yer almaktaydı. Çünkü devlet bahsi kendi içinde büyük farklılıklar barındırmasına rağmen aile, birliğin bütünlüğün sembolü sayılmaktadır. Aristoteles'in genel anlamda ahlâk konusunda, özel anlamda da aile ahlâkı konusunda bahsi geçen filozofları etkilediği ve bu etkinin sonraki düşünürlerin de katkısıyla günümüze kadar devam ettiği görülmektedir. Ev yönetimi bahisleri İbn Sîna, Gazzâlî gibi önde gelen İslâm düşünürlerinin eserlerine konu olduğu gibi özellikle Tûsî sonrasında felsefi nitelikteki İslâm ahlâk düşüncesi eserlerinde de müstakil bir bölüm olarak kendisine yer bulmuştur (Özturan, 2020: 459). Ancak bu çalışmada konu İslâm ahlâk düşüncesinin önemli isimlerinden biri olan Kınalızâde Ali Çelebi ile sınırlandırılmıştır. Bunun nedeni de çalışmanın sınırlılığını aşmamak adına kapsamın daraltılması ve Kınalızâde Ali'nin kendinden önceki mirası büyük bir ahlâk eseriyle sentezlemiş olmasıdır.

Hiç şüphesiz toplumun en vazgeçilmez oluşumu olan aile, yaratılış itibarıyla toplumsal bir varlık olan insan için son derece önemli bir kurumdur. İnsanın yiyecek, giyecek, barınma, cinsellik ve eğitim gibi temel gereksinimlerini karşılayan en temel yapı aile kurumudur. Örnek vermek gerekirse, insanın yaşamını sürdürebilmesi için gereken ana ihtiyaçlarının başında gelen yiyecek ihtiyacı, hayvanların elde ettiği besin maddeleri gibi basit şekilde elde edilir nitelikte değildir. İnsanlar pişirilmemiş et yiyemedikleri gibi dışarıda buldukları herhangi bir ot ile de beslenemezler. Yiyeceklerini ancak ekme, yetiştirme, toplama, bir araya getirerek hazırlama, pişirme vb. gibi bir takım karmaşık işlemler vasıtasıyla elde ederler. Bu işlemlerinse tek başına bir kişi tarafından yapılabilmesi imkânsız görünmektedir. Dolayısıyla insanlar bu gibi durumlarda başkalarının yardımına ihtiyaç duyarlar. Tabi ki bu durum giyecek, barınma ve eğitim gibi diğer tüm ihtiyaçlar için de aynı ölçüde geçerlidir. Bu imkânları en pratik yoldan sağlayacak olan en temel yapı ise hiç kuşkusuz ailedir (Kınalızâde, 2020: 289). Arapça en muteber sözlüklerden biri olarak bilinen "Lisânü'l-Arab"da, aile anlamına gelen "üsre" sözcüğüne yüklenen anlamlardan birisi "koruyucu zırh"tır (Akt. Gündoğdu, 2017: 390). Bu anlamdan hareketle Gündoğdu, aile bireylerini, dış ortamlardan gelebilecek her türlü tehlike ve tehditten koruyan işlevi sebebiyle aileye "zırh" isminin verilmiş olabileceği yorumunda bulunmaktadır (Gündoğdu, 2017: 390). Bu yorum da yukarıdaki anlamı destekler görünmektedir.

Ailenin en önemli işlevlerinden birisi de neslin devamını sağlamasıdır. Aile bütünlüğü içinde doğan çocuklar vasıtasıyla nesillerin devamlılığı garanti altına alınmaktadır. Aile içinde genel olarak yöneten konumunda bulunan baba, gıda, giyecek ve barınma gibi ailenin temel ihtiyaçlarını karşılamakla mükellef iken, kadın ailede sadece neslin devamını sağlamakla

yükümlü değil, bununla birlikte erkek evde bulunmadığı zaman ona vekâlet ederek evi koruyarak ve çocukların ihtiyaçlarını karşılayarak onlarla ilgilenmek gibi görevlere de sahiptir. Kadın fiziksel güç anlamında yeterli olmadığından onun ağır işlerde çalışması veya uzak mesafelere gidebilmesi kolay görünmemektedir. Bu nedenle iş bölümünde kadının yeri, evin içerisi olarak konumlandırılmıştır (Kınalızâde, 2020: 290).

Ailenin üstlendiği görevler içerisinde belki de en önemlisi çocukların eğitimidir. Çünkü çocuklar küçük yaşlardan itibaren ebeveynlerinin desteklerine ve ahlâkî eğitimlerine ihtiyaç duyarlar. İyi ya da kötü olsun, çocuk bir şeye alıştığında ve onunla büyüdüğünde, onu hemen terk edemez. Kişi küçük yaşlardan itibaren güzel uygulamalara ve övgüye değer işlere alışırsa bu davranışlar kendisinde yer eder ve onları anlamaya başladıkça üzerine ilave yapar. Aksine ihmal edilip tabiatının kendisine dayattığı baskın özellikleri ya da doğasında olmayan kötü şeyleri temel almaya alışana kadar bırakılırsa, bu olumsuz vasıflar eğitilecek kişide hâkim olmaya başlar ve düzeltilmesi erken yaşlara göre çok daha zor olur. Yapılması gereken ise çocuğun iyi olana alışma yoluna sevk edilmesi, ardından alışkanlık kazanıp karakterinin bir parçası oluncaya kadar ilgilenilmeye devam edilmesidir (Bryson, 2022: 35).

Bu nedenle ebeveynlere çocuğun eğitimi konusunda büyük sorumluluklar düşmektedir. Ebeveynlere bu sorumluluklar ağır gelebilir. Bu durumda onların yükünü hafifletecek olan hizmetçiler de ailenin önemli parçalarından birini oluşturur. Tüm bu unsurlar bir araya geldiğinde, nihayet bir aile yaşamından söz edilebilir. İslâm ahlâk filozofları aileyi oluşturan unsurlar arasındaki ev ile ilgili durumların nasıl düzenleneceğine, aile içerisinde mutluluğun nasıl tesis edileceğine ilişkin konuları “*menzîlî hikmet*” ya da “*tedbirü'l-menzil*” tabirleri ile ele almışlardır (Pazarlı, 1980: 286). Sözlük anlamı “*bir kimsenin işini çekip çevirmesi, sonunu hesap etmesi*” şeklinde olan “*tedbir*” ifadesi, siyaset ve ahlâk kitaplarında “*yönetim, siyaset*” gibi manalarda sıkça kullanılmakta, “*ev*” manasındaki “*menzil*” ifadesiyle beraber kullanıldığında ise daha ziyade felsefî metot kullanılarak yazılmış olan ahlâk alanındaki kitaplarda pratik ahlâkın üç temel bölümünden ikincisi olarak ele alınan “*aile ahlâkî*”ni ifade etmektedir (Çağırıcı, 2011). Tûsî, aile ahlâkını konu aldığı eserinde buradaki menzil ifadesinden kastın maddî anlamdaki ev olmadığını, karı ile koca, ebeveyn ile çocuk, hizmetçi ile efendi, mal sahibi ile mal arasındaki ilişki olduğunu belirtir (Tusî, 2021: 189). Her ne kadar “*tedbirü'l-menzil*” ifadesi Türkçe’ye “*ev idaresi*” şeklinde çevrilmiş olsa da aile üyelerinin idaresi, birbirlerine karşı olan hak ve ödevleri, ahlâkî eğitimleri ve aile içinde uymaları gereken birtakım davranış kuralları gibi konuları içermesi sebebiyle bu çalışmada “*aile ahlâkî*” şeklindeki isimlendirme tercih edilmiştir.

Kınalızâde Ali evi (aileyi) oluşturan temel esasları “*erkân-ı menzil*” kavramıyla ifade ederek, düzenli ve intizamlı bir yaşayışın bunlarla olacağını belirtir. Bunlar; “*(I) baba, (II) anne, (III) çocuk, (IV) hizmetçi ve (V) mal*” olmak üzere beş tanedir. Görüldüğü gibi bu ilimde kastedilen evin, sadece maddî bir yapıdan ibaret olan binası değil, söz konusu beş rüknü içinde barındıran yer anlamında kullanıldığı anlaşılmaktadır (Kınalızâde, 2020: 290).

Yazara göre aile ahlâkî, aile içinde bireyler arasındaki düzenin nasıl tesis edileceğini ve ailede geçimin en güzel şekilde nasıl sağlanacağını bilmeye yarayan ilimdir. Bilindiği gibi insanlar, diğer canlılardan farklı olarak yalnız değil aile üyeleriyle birlikte yaşamlarını sürdürmek durumundadırlar. Bu beraberlikle hedeflenen mutlu ve huzurlu bir hayatı elde etmek için ev içerisinde bir düzen oluşturulması ve birtakım kurallara uygun yaşamaya çalışılması gerekir. Bahsi geçen kuralları, herkesin kolaylıkla belirleyip uygulaması mümkün görünmemektedir. Bu gibi kuralları ancak filozoflar, gerçekleştirdikleri araştırmalar neticesinde meydana getirebilirler (Kınalızâde, 2020: 289).

Aileyi meydana getiren unsurlar ele alındığında bu esasların aynı zamanda ailedeki bireyleri içine aldığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla mal dışarıda tutulursa baba, anne, çocuk ve hizmetçilerin aileyi meydana getiren zorunlu kişiler oldukları söylenebilir. Hiç kuşkusuz aileyi meydana getiren kişilerin her birinin ayrı ayrı aile içinde birtakım görev ve sorumlulukları

vardır. Mutlu ve huzurlu bir aile yaşantısının imkânı da bu görev ve sorumluluklara itina ile uyulmasına sıkı sıkıya bağlıdır. Bu düşüncelerle Kınalızâde Ali aile içindeki bireylerin görev ve sorumluluklarını ayrı başlıklar altında kapsamlı bir şekilde ele almıştır.

Ev Reisinin Görevleri

Aile üyelerinin idaresinden sorumlu olan baba, ailenin bir nevi doğal başkanı sayılır. Dolayısıyla aile içinde babanın öncelikli görevi aileyi yönetmektir. Aile üyelerini dışarıdan gelebilecek tehlike ve zararlara karşı korumak veya aile üyelerini zararlı iş veya durumlardan uzak tutmak babanın sorumluluğundadır. Bu sorumluluğu daha net anlatabilmek için Kınalızâde Ali farklı analogiler kullanmıştır. Örneğin nasıl ki bir çoban sorumluluğundaki sürüyü koruyup gözetiyorsa baba da öyle davranarak sorumlusu bulunduğu aile bireylerinin etraftan gelebilecek zararlı durum ve tehlikelere karşı koruyup gözetmelidir. Öte yandan baba, adeta bir doktorun bedeni tedavi etmeye çalıştığı gibi, ev içinde bireyler arasında dengenin korunması konusunda çaba sarf etmelidir. Aile içinde meydana gelen veya gelebilecek olan hastalıkları teşhis edip dikkatle ve ivedilikle tedavi etmeli, tedavisi mümkün olmayan durumlar varsa onları yerinden söküp çıkarmalıdır ki diğer aile üyelerine de zarar vermesin (Kınalızâde, 2020: 291).

Babaya düşen ikinci öncelikli görev ise barınak ihtiyacını gidermektir. Evin aile üyelerinin yanı sıra misafirlerin de birbirlerini rahatsız etmeyecek şekilde hazırlanması gerektiğini söyleyen Kınalızâde Ali, bir ev inşa eder iken aşırı ve lüks harcamalar yapmamanın, savurganlığa kaçmamanın gereğinden bahseder. Ev alırken veya yaparken dikkat edilmesi gereken bir hususun da komşuluk olduğunu ifade eder. Bu noktada komşunun iyi niyetli, güvenilir ve samimi kişilerden seçilmesi önem arz etmektedir. Babanın diğer bir görevi, ailenin geçimini temin etmektir. Babanın helal kazanç yolları ile para kazanıp aile üyelerinin geçimini sağlaması gerekir. Maddi anlamda da iyi bir geçim, aile yaşantısında amaçlanan mutluluğun önemli bir parçasını oluşturur. Babaya düşen dördüncü görev ise aile üyelerinin eğitimi ile ilgilenmektir. Ailenin yöneticisi konumunda bulunan baba, ailenin düzeni ve mutluluğu için aile üyelerinin görev ve sorumluluklarını bilerek ona uygun davranmaları adına almaları gereken ahlâk eğitimi onlara sağlamak ile görevlidir (Kınalızâde, 2020: 292-325). Aileyi oluşturan unsurları sıralarken her ne kadar Kınalızâde Ali, “mal”ı ön sırada konumlandırmış olsa da bu çalışmada önem sırası gözetilerek rükünler baba, eş, çocuk, hizmetçi ve mal şeklinde bir sıra takip edecektir.

Evlilik ve Eş Eğitimi

Kınalızâde Ali'ye göre anne, aile yaşantısı ve bilhassa neslin devamını sağlamak için ailenin olmazsa olmaz bir parçasıdır. Bunun yanı sıra kadın, kocası evde bulunmadığı zamanlarda evde ona vekâlet etmekle, o evde iken de yardımcılığını yapmakla görevli olması sebebiyle ailede vazgeçilmez bir öneme sahiptir (Kınalızâde, 2020: 307). Bryson (2022: 31) bu durumu “Kadın ve erkeğin fitratları gereği eksikliklerle yaratılarak birbirlerine ihtiyaç duymaları sağlanmış ve böylece yaratıcı ikisini de tek bir kişi gibi yapmıştır.” şeklinde ifade ederek, kadın ve erkeğin ev içindeki görevlerinin farklı ve bütünlük içinde olması gerektiğini bir açıdan açıklamış görünmektedir. Öte yandan neslin devam etmesi için çocuğun doğması, bunun olması için de nikâhın kıyılması ve evlilik birliğinin kurulması gerekmektedir. Kuşkusuz bir ailenin kurulabilmesi için gereken ilk şart evlenmektir. Evlilik ise neslin devamı ve nefsin günah işlemekten korunması gibi iki temel amacı içinde barındırır (Kınalızâde, 2020: 305).

Müellife göre evlenirken dikkat edilmesi gereken birtakım hususlar vardır. Buna göre “Hür kadın ile evlenmek köle bir kadın ile evlenmekten daha hayırlıdır. Zira hür olan bir kadın, iffet, akıl, yönetim ve çocuk eğitimi bakımından daha üstündür. Bekâr bir kadın ile evlenmek, eşinden ayrılmış bir kadın ile evlenmekten daha hayırlıdır. Bekâr bir kadının kocasına uyum sağlaması ve onun isteklerini yerine getirmesi daha kolaydır. Makam ve mevki anlamında kendisine denk bulunmayan bir kadınla evlenilmemelidir. Bununla beraber sadece maddi durumu iyi olduğu için de bir kadınla evlenilmemelidir. Bu durum, kadının erkeğe üstünlük kurmaya çalışmasına neden olarak aile içinde huzurun bozulmasına sebep olabilir. Evlenirken çok güzel ve alımlı veya çok

çirkin ve itici kadınlar tercih edilmemelidir. Bunlardan biri fazla dikkat çeker iken diğeri erkeği evinden uzaklaştırabilir. Tüm bunlara dikkat edildikten sonra evlenilecek olan kadının güler yüzlü, nesebi muteber ve varlıklı bir aileden olması iyidir. Bunlara kavuşan bir kişinin elde etmiş olduğu nimetlerden ötürü çok şükretmesi gerekmektedir. Evlenilecek kişide bunlardan bir kısmı yok ise akıllı ve iffetli olan tercih edilmelidir. Zira sadece güzellik, soy veya mal için evlilik kurmak birçok zarara neden olabilir”(Kınalızâde, 2020: 307). Bu zararlardan bir tanesine, Bryson’ın (2022: 32-33) güzelliğe sahip olmanın çoğu kez kişinin yozlaşmasına neden olduğu fikri ile açıklık getirilebilir. Aile içinde düzenin sağlanmasında, birlik, beraberlik ve sevginin oluşmasında, eşlerin birbirlerine karşı olan görev ve sorumluluklarının belirlenmesi ve buna göre davranılmaya çalışılmasının ailenin huzuru ve bütünlüğü açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda Kınalızâde Ali eserinde, erkek ve kadının birbirlerine karşı yerine getirilmesi gereken sorumlulukları genel olarak şu şekilde ele almıştır:

Erkeğin Karısına Karşı Sorumlulukları

Kınalızâde’ye göre “Erkek heybetli ve otorite sahibi olmalıdır. Bu, kadının ona saygı duyması ve itaat etmesi için çok önemlidir. Aksi takdirde evin düzeni ve idaresi bozulur. Karısına değer verip ilgi göstermeli, gücü ölçüsünde hediye almak, ev işlerinde paylaşımda bulunmak ve onun akraba ve yakınlarına ikramda bulmak gibi davranışlarla sevgisini kazanmaya çalışmalı ve haklarına riayet etmelidir. Karısını bir işle meşgul edip boş bırakmamalı, ev işleri ve ibadetlerden sonra, uğraşabileceği değerli sanatlarla ilgilenmesini sağlamalıdır. Çünkü boş kalan insanın fikri, uygun olmayan şeylere kafa yorup, kötü düşüncelere maruz kalabilir (Kınalızâde, 2020: 307-15).” Plutarch’ın dediği gibi koca kadını yönetmelidir ancak bunu bir efendinin köleyi idare etmesi gibi değil, ruhun bedeni yönetmesi gibi yapmalı, kadının hislerini paylaşmalı ve onunla birlikte sevgi ile büyümelidir (Swain, 2022: 367).

Erkeğin eşine karşı olan sorumluluklarından sonra bir de erkeğin yapmaması gereken kurallardan bahsedilmiştir. Bunlar da özetle şöyle ifade edilebilir: “Erkek karısına aşırı sevgi göstermemeli, sevse bile gizlemelidir. Çünkü kadın bu durumdan yararlanmak isteyebilir. Bütün gizli işleri ve sırlarını karısına söylememelidir. Karısını kötü fikir ve eylemlere düşecek yer ve olaylara maruz bırakmamalı, kötü insanlarla arkadaşlık etmesine müsaade etmemelidir. Yine onların aşk hikâyeleri dinlemelerine izin vermemelidir. Hatta yanlış etkilenmemesi için Kuran-ı Kerim’de yer alan Yusuf Suresi’nin bile okutturulmaması gerekir (Kınalızâde, 2020: 307-13).”

Kadının Kocasına Karşı Sorumlulukları

Kınalızâde Ali’nin eserini yazarken temel aldığı eserlerden ilki olarak belirttiğimiz Tûsî’nin *Ahlâk-ı Nasırî*’sinde kadının ailedeki yeri konusu Bryson’ın “iyi bir kadın erkeğin mülkündeki ortağıdır.” sözüyle başlaması, kadına erkeğin yanında ikinci bir yönetici vasfı yüklemesi açısından önemli görünmektedir. Ancak “yöneten kadın” konusundaki bu özel tavsiye, Bryson’ın yaklaşımından biraz farklıdır. Çünkü Tûsî aynı eserde mülkün, paranın miktarının kadından gizlenmesi tavsiyesi de yer alır (Swain, 2022: 116).

Yine Kınalızâde’de kadına yönelik tavsiyelerde bir takım ataerkil yaklaşımların etkisini görebiliriz. Maddeler halinde sıralanacak olursa: “Kadın, iffetli olmalı ve namusunu korumalı. Tutumlu olmalı. Kocasının malına sahip çıkıp, onu israf ve teleften korumalı. Kocasına karşı kalbi saygı (korku) ile dolu olmalıdır. Ev işlerinde kocasına itaat etmeli, ona isyan etmemeli ve onunla inatlaşmamalıdır. Kocasının isteklerini yerine getirmeye gayret göstermelidir. Kocasına karşı yersiz naz ve cilveden kaçınmalıdır. Çünkü naz uzayınca sevgi ve samimiyet azalmaya başlar.” denilmektedir (Kınalızâde, 2020: 314).

Görüldüğü gibi genel üslup kadının kocasına karşı itaatkârlığıdır ancak bu kocasının karşısında kadının daha aşağı bir seviyede olması anlamına gelmemektedir (Swain, 2022: 366). Zira Kur’an-ı Kerim’de yer alan “O ısınıp kaynaşsınız diye size kendi türünüzden eşler yaratmış, aranıza sevgi ve şefkat duyguları yerleştirmiştir.” (Rûm/21), “Kadınlar ve erkekler birbirlerinin

elbiseleridirler." (Bakara/187) şeklindeki ayetler, kadın ve erkeği birbirini tamamlayan iki unsur olarak görmektir.

Birbirini tamamlama ya da uyum konusunda Kur'an ayrıca "*Kötü kadınlar kötü erkeklere, kötü erkekler de kötü kadınlara layıktır.*" (Nûr/76) demektir. Çiftlerin erdemler konusundaki ortaklığı ve bunun ne kadar gerekli olduğu Bryson'ın düz ve çarpık tahta parçaları tasviriyle çarpıcı bir şekilde ortaya konulmaktadır. Bu tasvire göre iki ahşap parçasından biri düzgün değilse bile ikisini düzgün bir şekilde bir arada tutmak mümkün olmadığı gibi ikisinin de düzgün olmaması koşulu bu birlikteliği daha da imkânsız hale getirir. Netice o ki kadın ve erkek birlikte zekâya, iffete ve adalete sahip olarak birbirlerine erdemli davranışlarda bulunuyor olabilmelidir. Eğer bu erdemlere karşılıklı olarak sahip olunamaz ise uzlaşma olmaz ve mülklerinin yönetimi mahvolur (Swain, 2022: 404). Bu da Nûr suresi 76. ayetteki anlamı destekler niteliktedir.

Çocuklar ve Eğitim

Çocuk ve eğitim bahsini Kınalızâde Ali doğum öncesi, doğum sonrası, çocukluk ve gençlik dönemi şeklinde bir tasnif yaparak konuyu kendine has bir düzen içinde ele almıştır. Bu geniş tasnif ile düşünür çocuk eğitiminde doğum öncesinden gençlik dönemine kadar geniş bir süreci kapsayan birçok etmenin rol aldığını ortaya koymuştur. Yazar konuyu işlerken sorumluluğu büyük ölçüde aileye vermiş böylece ebeveynlerin çocuk eğitimi konusundaki görevlerine dikkatleri çekmiştir. Ailenin en önemli unsurlarından biri olan çocukları, Allah'ın insana bir lütfu ve şükür sebebi olarak ele alan yazar, önemli bir konuya daha dikkatleri çekerek kız çocuklarının bir üzüntü veya kızgınlık sebebi olmaması gerektiğinin önemle altını çizmiştir (Kınalızâde, 2020: 320).

Kınalızâde'nin bu ifadeleri, günümüzde kısmen de olsa var olan, kız çocuklarını erkek çocuklara nispetle olumsuz karşılama anlayışının, o zamanlarda daha yaygın olduğunu göstermektedir. Ne üzücüdür ki bu çarpık anlayış, tarihin ilk dönemlerinden bu yana birçok toplumda varlığını sürdürerek günümüze kadar gelebilmiştir. Bununla birlikte Kınalızâde Ali'nin böyle bir anlayışın yanlışlığını dile getirmesi hem kendi dönemi hem de günümüz için önemli görünmektedir. Zira Platon'un "*genç erkeklerin eğitimine dair tavsiyesi*" ve bu eserdeki görüşlerin, onuncu yüzyıl filozofu ve tarihçisi olan Miskeveyh'in de bir eserinde varlığını devam ettirmesi gibi Antik Çağ'dan İslâm düşüncesine kadar birçok filozofun daha çok erkek çocuklarının eğitimiyle alakadar olduklarını, kız çocuklarının bu anlamda eğitimini ise göz ardı etmiş olduklarını göstermektedir (Swain, 2022: 458).

Bununla beraber Kınalızâde Ali'nin böyle bir anlayışın yanlışlığını dile getirmesi hem kendi dönemi hem de günümüz için son derece önemli görünmektedir. Şöyle ki Kınalızâde, erkek çocukların eğitimi gibi kız çocuklarının genel eğitimlerinin de aynı önem ve itina ile yapılması gerektiğini vurgulamaktadır. Ancak bununla birlikte kızların erkeklerden farklı olarak ev idaresi, haya, iffet vb. konularında daha ayrıntılı bir eğitim almaları gerektiğini belirtmeden de geçememiştir. Müellif konu ile ilgili, "*İlim tahsil etmek, erkek ve kadın her Müslüman'a farzdır.*" (İbn Mâce, Mukaddime, 17), hadisini dile getirerek aynı erkeklerde olduğu gibi kızlarda da okuyup yazma kabiliyetinin geliştirilmesi gerektiğini kesin bir dille ifade etmiştir (Taşkın, 2017: 198-99). Ayrıca Hz. Ayşe'nin ve birçok kadın âlim ve muhaddisin ilmi faaliyetlerine işaret ederek, İslâm'ın kız çocuklarının eğitimine ne derece sıcak baktığını örneklerle göstermeye çalışmıştır (Bolelli, 2012: 19-30).

Kınalızâde Ali eserinde çocuk eğitiminin, eş seçimiyle birlikte daha çocuk doğmadan başladığına dikkatleri çekerek, evlenilecek kadının, hür, asil ve soylu biri olması gerektiğini ifade eder. Yazar bunu, çocuğun ileride utandırılmaması ve yerilmemesi için gerekli görmektir. Doğumdan hemen sonra ilk iş çocuğa çağa uyumlu, güzel anlamı olan bir isim verilmelidir. Çünkü çağa uygun olmayan ve güzel anlam taşımayan isimler ileride bireyi sıkıntıya sokabilmektedir. Daha sonra da çocuğa iyi bir sütanne tutulması tavsiye edilmektedir. Bu da çocuğun düzgün bedenli, kuvveti yerinde, sağlıklı ve iyi huylu olabilmesi için gerekli görülmektedir. Eski filozoflar süt yoluyla sütannenin karakterinin çocuğa aktarıldığına

inanmışlardır. Bu nedenlerle süt emmeye “*ikinci doğum*” demişlerdir. Çünkü sütannenin huy ve karakterinin süt vasıtasıyla çocuğa geçtiğine inanmışlardır. Kınalızâde Ali bu aktarımın boyutunu fiziksel değişime kadar götürmüş ve göz renginde bile bu yolla değişim olabileceğini ifade etmiştir. Görüldüğü gibi yazar kan yoluyla ahlâk ve karakter aktarımına değinmese de süt yoluyla karakter aktarımına değinmiştir (Kınalızâde, 2020: 321).

Günümüz pedagoji anlayışına da uygun olarak süt emme döneminden sonra çocuğun ahlâk eğitimi başlamaktadır. Devvânî de aynı şekilde “*Süt emme tamamlanınca çocuğun eğitimiyle meşgul olunmalıdır ki kötü ahlâk edinmesin, zira çocukların kabiliyeti mükemmeldir.*” diyerek yüzyıllar öncesinden güçlü bir pedagojik anlayış ortaya koymuştur (Devvânî, 2019: 159). Kınalızâde de seleflerini takip ederek “*bu dönemde, çocuğun eğitimiyle ilgilenmek, iyi ve güzel eylemleri ona tavsiye etmek, kötü ve çirkin işlerden alıkoymak gerektiği*” üzerinde durmuştur. Ona göre “*Çocuk bu dönemden itibaren ahlâk dışı bir davranışta bulunduğu, yaptığı eylemin doğru olmadığı, yanlış ve ayıp olduğu hususunda uyarılmalı ve kınanmalıdır. Bu dönem telkin metodunun tavsiye edildiği bir dönem olarak öne çıkmaktadır. Çocuğun kötülüklerden sakınması ve iyiliklere yönelmesi için yanında daima iyi insanlar ve davranışları övülmeli, kötü insanlar ve davranışları ise eleştirilmeli ve kınanmalıdır*” (Kınalızâde, 2020: 321).”

Bu düşüncenin benzerini Miskeveyh’in ahlâkı konu alan “*Tehzîbü’l-Ahlâk*” isimli eserinde de görmekteyiz. Miskeveyh de çocukların ilk utanma tepkisini vermeye başlamalarından itibaren ahlâki eğitimlerinin ilgiye değer olduğunu bu sayede mizaçta yer alan kötü eğilimlerin alışkanlık haline gelmeden önünün alınmış olacağını belirterek bu dönemin önemine dikkatleri çekmiştir. Bryson (2022: 36) da; “*en iyi çocuk, tabiatı gereği utanma duygusu, şeref sevgisi ve gururu olan çocuktur, çünkü eğer çocuk böyleyse onu eğitmek kolay olur zira onda yanlış davranıştan sonra gelen övgü veya suçlama farklı bir çocukta ceza ve armağanların başaramayacağı şeyi başarır*” diyerek konunun önemini belirtmiştir. Bununla beraber çocuğun ahlâken iyi olmayan ve erdemsiz kişilerle beraber zaman geçirmesine ve arkadaşlık kurmasına müsaade edilmemelidir. Çünkü “*Tabiat özellikle çocuk yaşta hırslıdır.*” denilmektedir (Kınalızâde, 2020: 321). Bu tür ifadeler, çocukta karakter inşasında çevrenin etkisine dikkatleri çekmesi açısından önemli görünmektedir.

Yine çocuğu küçüklükten itibaren sarhoş edici şeylerden uzak tutmanın ailelere düşen önemli görevlerden biri olduğu ifade edilmektedir. Miskeveyh’in eserinde de bu tavsiyelere aynıyla rastlanmaktadır. Kınalızâde bu tavsiyelere şu açıklamayı getirmektedir: “*Çünkü çocuklar hem beden hem de ruhen çok hassas bir dönemdedirler ve bu tür zararlı içeceklerden çok etkilenirler. İçki onlarda öfke, saldırganlık, hoppalık, edepsizlik ve ahlâkî bozukluğa neden olur. Bu kötülüklerden onu kurtarmak zor hale gelir*”. Kınalızâde Ali bunların yanı sıra, günaha ve aşka sevk eden şiirlerin çocuklara dinlettirilmesinin yasaklanmasını tavsiye ederek bu türdeki şiirlerin çocukların ahlâkını bozabileceğini söylemiştir (Kınalızâde, 2020: 324-29). Çocuklarla ilgili yapılan bu tavsiyelerin büyük çoğunluğuna gerek Tûsî gerekse Devvânî’de aynı doğrultuda rastlanıldığı için Kınalızâde’nin çocuk yönetimi konusunda büyük ölçüde seleflerinin yolundan gittiği söylenilebilir.

Hizmetçiler ve Yardımcılar

Kınalızâde Ali hizmetçiler ile aile arasındaki bağı, insan ile organ arasındaki bağa benzeterek onları da ailenin doğal bir üyesi saymaktadır. Önceki filozoflarda da görmüş olduğumuz bu durum hizmetçilik ve kölelik kurumunun o zamanlar için doğal bir yapı olarak algılandığını göstermektedir. Diğer taraftan hizmetçilerin aileye olan yararı o kadar fazladır ki insanın eli, ayağı, gözü veya kulağının sağladığı faydaya denk tutulmaktadır (Kınalızâde, 2020: 344). Ali Çelebi’ye göre onlar insanların mutluluğuna sebep olmakta, zor ve meşakkatli işleri üstlenerek hayatın sıkıntılarını hafifletmektedirler. Bu nedenle, hizmetçilerin aile yaşantısı için büyük bir nimet olduğu bu nispetle şükürünün de büyük olması gerektiği daima hatırlatılarak özetle şu tavsiyelerde bulunulmuştur: “*Onlara karşı merhametli olunmalı ve iyi muamelede bulunulmalı, dinlenmeleri ve kendi ihtiyaçlarını gidermeleri için müsaade edilmeli, onların da insan olduğu*”

akıldan çıkarılmamalıdır. Onlara nazik davranmak ve kötü sözler söylememek gerektiği gibi hata yaptıklarında da aşırı cezalar vermekten kaçınılmalıdır. Yiyecek ve elbise ihtiyaçları doğrudan karşılanmalı ve bu konuda ihmale veya cimriliğe yer verilmemelidir” (Kınalızâde, 2020: 345-50).

Hizmetçilerle ilgili benzeri tavsiyeleri ve değer açısından kişinin organlarına benzetme metaforunu daha öncesinde Galen, Aristoteles, Bryson, Miskeveyh gibi birçok filozofun dile getirdiğini görmekteyiz (Özturan, 2020). Antik çağ düşünürlerinden olan Bryson'ın kölelere iyi davranılması bahsi hem kölelerin iyiliği hem de sahibine bu şekilde daha faydalı olabileceği bakımından da tavsiye edilmektedir (Bryson, 2022: 29). Yine Tûsî ve Devvânî' nin eserlerinde bu bahsin ayrı bir başlık altında bahsettiğimiz görüşler doğrultusunda ele alındığı görülmektedir.

Görüldüğu gibi hizmetçilerle ilgili bu bilgileri veren Kınalızâde Ali, köle ve hizmetçiler konusunda seleflerini takip etmiş, genel olarak onlardan aldığı fikirlerle yetinmiş, konu ile ilgili kendine has fikirlere pek yer vermemiştir. XI. asır İslâm alîmlerinden olan el- Kâbisî'nin öğretmenlik üzerine yazdığı bir risalede geçen “*Öğretmenlerle çocuklar arasındaki hükümlerden, erkeğin karısını, çocuğunu, kölesini terbiye etmesi*” bahsi de o dönemlerde köle olgusunun ailenin bir ferdi mesabesinde ele alındığını destekler niteliktedir (el-Kâbisî, 1966: 66). İnsanlık tarihinin ilk dönemlerinden bu yana, toplumların çoğunda varlığını koruyan köleliğin, Kınalızâde Ali'nin yaşıması olduğu Osmanlı toplumunda da varlığını sürdürdüğu görülmektedir. Bu nedenle yazarın yaşıadığı toplumda yer alan genel kabulün etkisiyle bu bahse yer verdiği anlaşılmaktadır.

Mal Yönetimi

Ailenin unsurlarından biri olarak kabul edilen mal ve para yönetim itibariyle babanın görev ve sorumlulukları arasında yer almıştır ve ailenin devamlılığı açısından zorunlu sayılmıştır. Bu bağlamda paranın ekonomideki yerinden ve öneminden, gıda maddesi biriktirmenin gerekliliğinden bahseden yazar mal konusunu “*gelir, koruma ve harcama*” şeklinde üç ana başlıkta ele almıştır.

Gelir Açısından

Kınalızâde Ali gelir ve kazanç itibariyle üç farklı şekilde tasnifte bulunulduğunu ifade etmiştir. Birinci tasnife göre; bir tarafta kazanma ve seçimle elde edilen meslekler olarak ticaret ve sanat yer alırken, diğer tarafta kazanma ve seçimin etkisinin olmadığı hibe ve miras gelir kaynağı olarak yer almıştır. İkinci tasnife göre ticaret, ziraat ve sanat gelir kaynağı olan meslekler arasında yer alırken, üçüncü tasnifte bunlara ek olarak memurluk eklenmiştir. Bu gelir yollarının ise hangisinin daha iyi olduğu bahsi ayrı bir tartışma konusu olmuştur. Bu konuda bazıları ticareti ön plana alırken, özellikle son dönemlerde bazıları ziraatın ön plana çıkarıldığını ifade etmiştir (Kınalızâde, 2020: 294).

Kazanç sağlanırken şu üç şarta dikkat edilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Haksızlık ve zulümden kaçınmak ve başkasını oyuna getirerek malını almak bunun örneğidir. Utanç verici işlerden uzak durmak: Örneğin maskaralık ve oyunculukla mal kazanmak, alçaklıktan yani zillet kabul edilebilecek işlerden sakınmak ve tuvalet temizliği buna örnek olarak verilmiştir (Kınalızâde, 2020: 295).

Koruma Açısından

Kınalızâde Ali'ye göre malın muhafaza edilmesi ve devam ettirilmesi malın arttırılmasına ve kâr getirmesine bağlıdır. Tersine bir durumda yapılan harcamalar malın tükenmesine dolayısıyla da ailenin zor duruma düşmesine neden olabilir. Bu nedenlerle malın muhafaza edilebilmesi için önem verilmesi gereken bazı hususlar bulunmaktadır. Birincisi, giderin gelirden çok olmaması gerekir. Zira gelirin elde edilmesi her zaman mümkün olmayabilir. Bu nedenle fazladan bir miktarın bulundurulması iyidir. İkincisi, muhafaza etmeye gücün yetmediği ya da kâr getirmeyecek nitelikte olan malları elde tutmamak gerektiğidir. Bu fikrini de “*Eğer sürekli gözetirsen sen zayı olursun, sürekli gözetmezsen o zayı olur.*” (Kınalızâde, 2020: 299) ifadesiyle

desteklemiştir. Üçüncüsü ise az miktarda da olsa kâr getirme potansiyeli olan ve sürekli rağbet gören malları tercih etmek gerektiğidir (Kınalızâde, 2020: 298).

Gider Açısından

Kınalızâde Ali harcama yapılırken öncelikle şu dört davranıştan kaçınmak gerektiğini söyler. Bunlar: “(I) cimrilik, (II) israf, (III) gösteriş, şöhret, kibir ve (IV) insanları minnet altında bırakmak”tır. Burada cimrilikten kasıt, zorunlu harcamalarda itidal derecesinin altına düşüp aileye darlık çektirmektir. İsrafın ise birçok çeşidi olduğundan bahseder. En kötüsünün haram arzulara ve çirkin lezzetlere harcamak olduğunu belirtir. Helal olsa bile yemeğin gereğinden fazla pişirilmesi, artanının çöpe dökülmesi, fazla çeşit yapıp zorla yenmesi sonucu mide hastalıklarına sebep olunması gibi örneklerle israf konusunu örnekendirir. Yine giysi, eşya, konut gibi konularda da israftan kaçınılması gerektiğini tavsiye ederek görüşünü Kur’an-ı Kerim’den ayetlerle destekler. Riya, şöhret, gurur için harcayan kişinin ise malını kaybedeceği gibi sevaptan da mahrum kalacağını birçok rivayetle destekleyerek anlatır. Son olarak da yapılan iyiliği başa kakmamak gerektiğini zira riya gibi başa kakmanın da sadaka ve infakın sevabını götürceğini, “*Ey müminler sadakalarınızı başa kakmak ve incitmek suretiyle boşa çıkarmayın.*” (Bakara/264) ayeti ile ve “*sağanak yağmurun taş ve mermerin üstündeki tozu silmesi gibi başa kakmanın da sadakaların sevabını sileceği*” gibi etkili sözlerle destekleyerek anlatır (Kınalızâde, 2020: 299-304).

SONUÇ

İslâm ahlâk düşüncesi zengin bir literatüre sahiptir. Kınalızâde de bu zincirin son önemli halkalarından bir tanesidir. Kendinden önceki müktesebatı oldukça iyi sentezleyen yazar, kendisi de yeni ve özgün görüşler ileri sürmüştür.

Bu çalışmada öncelikle Kınalızâde Ali’nin “ahlâk ilmi”ne, ardından da “aile ahlâkı”na dair görüşleri ele alınarak *Ahlâk-ı Alâî* adlı eserin özellikle “ev yönetimi” bölümü değerlendirilmiştir. Kınalızâde Ali’nin ev yönetimi şeklinde isimlendirdiği bölüm, bu çalışmada “*aile ahlâkı*” olarak incelenmiştir. Kınalızâde Ali’nin aile ahlâkı hususunda müstakil bir eser olmasa da oldukça uzun ve kapsamlı bir bölüm kaleme aldığı görülmüştür.

Kınalızâde Ali’nin görüşleri incelendiğinde ailenin doğal bir yapı olarak ele alındığı görülür. Evvela aileyi, insanın ihtiyaç duyduğu beslenme, korunma ve üreme gibi içgüdülerin oluşturduğu sosyal ve doğal bir olgu olarak kabul ettiği, böylece genel olarak aileyi, doğal ihtiyaçların karşılanması için doğal gereksinimler sonucu oluşturulmuş bir topluluk olarak tanımladığı söylenebilir. Eserde aileyi oluşturan unsurlar beş rükün halinde ifade edilmiştir. Bunlar “*baba, anne, çocuk, hizmetçi ve mal*” bahisleridir. İncelendiği üzere eserde ailenin unsurları olarak sayılan bu maddeler, Kınalızâde tarafından, görev ve gereklilikleri bakımından kapsamlı bir şekilde ele alınmıştır.

Eserde ilk olarak dönemin şartları gereği ailenin reisi olarak erkeğin ön planda tutulduğu ataerkil bir bakış açısı altında eşlerin birbirlerine karşı görevlerinin neler olduğu işlenmiştir. İkinci olarak incelemeye değer bulunan bir başka konu olan çocukların ahlâk eğitimi hususu ele alınmıştır. Burada çocukların ahlâkî eğitiminin ihmal edilmemesi gereken son derece önemli ve kritik bir mesele olduğu önceki filozofların görüşleriyle de desteklenerek ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Daha sonra evde çeşitli işlere yardımcı olan hizmetçilerle ilgili ahlâkî kurallardan söz edilmiştir. Son olarak da ailedeki maddî unsur olan malın kullanımı ve yönetimi ile ilgili ahlâkî ilke ve kuralların neler olması gerektiği hususunda durularak bu konuda da aşırı uçlardan uzak orta bir yol tutturulması gerektiği ifade edilmiştir. Tüm bu incelemelerden sonra Kınalızâde Ali’nin kendisine kadar ki ahlâkla ilgilenen tüm İslâm

filozofları ile aile ahlâkına ilişkin konularda yüksek oranda müşterek hareket ederek birbirlerine yakın fikirler ileri sürdükleri gibi Antik felsefeden de büyük ölçüde yararlandıkları ifade edilebilir. Kınalızâde Ali'nin bu konuda ortaya koyduğu fikirlerin selefleriyle aynı doğrultuda olmasının yanı sıra bir kısmının günümüz ahlâk anlayışına uygun bir zemin oluştururken, bir kısmının zamansal ve mekânsal davranış kalıpları olma özelliği taşımasından dolayı günümüze taşınma imkânından yoksun olduğu söylenebilir.

Sonuç olarak ifade etmek gerekirse, Kınalızâde Ali bu eserde, aile ahlâkı alanında kendisine tevarüs eden mirası dinî ve felsefî çizgi içinde yorumlamış ve yaşadığı dönemin ihtiyaç ve problemlerine uygun olacak şekilde sunmuştur. Bu eserdeki görüşleri ile XVI. yüzyıl Osmanlı Devleti'nde ahlâk düşüncesinin canlı bir şekilde varlığının devam ettiğini ve toplumun yapıtaşları olan ailenin ahlâkına büyük önem verildiğini göstermektedir.

KAYNAKÇA

- Bolelli, N. (2012). "İslâm Tarihinde Okuma-Yazma Ekseninde Arapçanın Gelişmesine Katkı Yapan Kadınlar". *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 2(3):19-30.
- Bryson, A. (2022). "Mülk Yönetimi". *Roma'dan İslam'a Ekonomi, Aile ve Toplum İçinde* (Y. S. Kamadan, Çev.). Albaraka Yayınları.
- Çağırıcı, M. (2011). Tedbîr-u'l-menzil. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (C. 40, ss. 260-261). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Çağırıcı, M. (2013). *Gazzâlî'ye göre İslâm Ahlâk Anlayışı*. İstanbul: Ensar Yayınları.
- Demirkol, M. (2016). "Ahlâk-ı Alâî'nin Ahlâk Felsefesi Literatürü İçindeki Yeri ve Özgünlüğü". *Eskiyeni* (33):51-78.
- Demirkol, M. (2020). *Kınalızâde Ali Çelebi (Günümüz Türkçesiyle) Ahlâk-ı Alâî*. Ankara: Fecr Yayınevi.
- Devvânî, C. (2019). *Ahlâk-ı Celâli*. 1. bs. Ankara: Fecr Yayınevi.
- el-Kâbisî. (1966). *Risaletü'l-Mufasssala li Ahvali'l-Muta'allimin Wa ahkami'l- Mu'allimin Wa'l- Muta'allimin, İslâm'da Öğretmen ve Öğrenci Meselelerine Dair Geniş Risale*. Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları.
- Gündoğdu, Y. B. (2017). "Mahremiyet Eğitiminin Temeli İnsanlık Şerefi: Ailenin Mesuliyetleri". *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi* 7(2):387-94.
- Kınalızâde, A. Ç. (2020). *Ahlâk-ı Alâî*. 3. baskı. editör M. Demirkol. Ankara: Fecr Yayınevi.
- Özturan, H. (2020). *Êthostan Ahlâka: Antik Yunan Ahlâk Literatürünün İslâm Dünyasına İntikali ve Alımlanışı*. İstanbul: Klasik Yayınları.
- Pazarlı, O. (1980). *İslâm'da Ahlâk*. Ankara: Remzi Kitabevi.
- Saklı, A. R. (2018). "Kınalızâde Ali Efendi'nin Ahlâk-I Alâî (Devlet Ve Aile Ahlâkı) Adlı Eserinin İncelenmesi". *Uluslararası Ekonomi İşletme ve Politika Dergisi* 2(1):147-52.
- Swain, S. (2022). *Roma'dan İslam'a Ekonomi, Aile ve Toplum*. İstanbul: Albaraka Yayınları.
- Şimşek, H. ve Yıldırım, A. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. 8. bs. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Taşkın, S. (2017). "Aristoteles ve Kınalızâde Ali'nin Ahlak Anlayışlarının Karşılaştırılması". PhD Thesis, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Turan, İ. (2014). "Osmanlı Dönemi Ahlak Kitaplarında Aile Ahlakı: Ahlâk-ı Âlâî Örneği". *Uluslararası Kınalızâde Ailesi Sempozyumu Bildiriler Kitabı* 315-34.
- Tuş, N. (2021). *Ahlâk-ı Nâsirî*. 5. bs. İstanbul: Litera Yayıncılık.
- Uysal E. (2014). "Devlet Ahlakı," In *İslam Ahlak Esasları ve Felsefesi*, Ankara: Grafiker Yayınevi, pp. 293-306.

Family Ethics in Kınalızâde

Yasemin BUDAK¹

Yusuf Bahri GÜNDOĞDU²

Cited:

Budak, Y., Gündoğdu, B., Y. (2023). Family Ethics in Kınalızâde, *Journal of Interdisciplinary Educational Research*, 7(15), 162-173, DOI: 10.57135/jier. 1224369

Abstract

In this article, the understanding of family ethics in Ahlâq-ı Alâî, one of the most prominent and comprehensive samples of Islamic ethical thought and the first book of ethics written in Turkish, is the subject of this study. Although Kınalızâde Ali Çelebi has many works, his most significant work is Ahlâq-ı Alâî. In this article, this book of Kınalızâde Ali Çelebi is discussed by considering the views of some prominent Islamic moral philosophers on family ethics. The study is a qualitative research conducted using the content analysis method. Kınalızâde Ali Çelebi's Ahlâq-ı Alâî was used as a data collection tool. In the direction of the purpose of the study, as much as possible, it has been tried to make an idea about the extent to which the relevant opinions continue to be valid in the age we live in. However, it should be noted that it is quite normal to find among Kınalızade Ali's views those that have not survived to the present day.

Key Words: Kınalızâde Ali Çelebi, Ahlâq-ı Alâî, ethics, family, family ethics

INTRODUCTION

The family, which is the basic component of society, is the most valuable and least natural organisation established by human beings. The family is an incredibly significant social organisation that not only enables the continuation of the human race from a biological point of view, but also binds people to each other from a psychological and social point of view. In this aspect, the family plays a very crucial role in the transmission of culture from generation to generation, in ensuring the psychological fulfilment of individuals and in developing social relationships. (Turan, 2014). In addition to these, the peace and happiness of the society depends to a great extent on the order, peace and happiness established among family members. Undoubtedly, physically and mentally healthy individuals can only be grown in family conditions of this nature. (Uysal, 2014: 271). In this context, the family, which has the quality of having an irreplaceable structure for human life, has been included in the research field of many thinkers and philosophers throughout the ages and has been included in the subject of study of many branches of science.

The fact that the family has a significant place in the ethics of the individual and society has rendered it one of the major issues in the works in the field of moral philosophy. In this respect, it is observed that many philosophers from Ancient Greece to Islamic thought have included the family in their studies. While some of these philosophers were contented with mentioning the subject of family in general in their works, others gave a specific place to the subject of family in their studies. Nasîruddin al-Tûsî, in particular, is one of the leading Islamic philosophers who analysed the ethics of the family in a special chapter in his Ahlâq-ı Nâşirî. The philosophers who

¹PhD Student, Ondokuz Mayıs University, Faculty of Education, Samsun-Türkiye, yaseminguven85@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-9424-2451

²Assoc. Prof. Dr., Ondokuz Mayıs University, Faculty of Education, Samsun-Türkiye, yusufbahri.gundogdu@omu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-8305-8993

followed him, especially Jalaluddin al-Dawwānī, broadened the scope of the subject with their own experience and dealt with it separately in their works.

One of the philosophers who gave the subject an exceptional place in his work is Kınalızâde Ali Çelebi (1511-1572), who lived in the 16th century. Kınalızâde, who wrote *Ahlâq-ı Alâî*, which is accepted as the first book on ethics written in Turkish, separated his work into three main parts and included the subject of family ethics under the title of "home management" in the second part of the book. As a work of moral philosophy, *Ahlâq-ı Alâî* was prepared by making use of the works in the field of moral philosophy before him to a great extent (Demirkol 2016: 51-78). Nasîruddin Tûsî's *Ahlâq-ı Nâsirî*, Jalaluddin al-Dawwānî's *Ahlâq-ı Jalâlî*, Hüseyin Vaiz Kâşifî's *Ahlâq-ı Muhsinî* and Imam Gazzâlî's *Ihyâ-u Ulûmiddin* were mostly used as sources in the work. In addition, al-Ṭûsî made extensive use of Ibn Miskawayh's "*Tehzîbu'l-Ahlâq*". In parallel, despite the fact that their thoughts are not directly mentioned, it is estimated that the previous Islamic and Greek philosophers were taken and used through the works of the mentioned Muslim ethicists. (Demirkol, 2016: 51-78, 2020: 18).

Home management, which was expressed as "*tedbîru al-menzil*" in the classical period, constitutes the subject of this study. Under this title, the basic components of home and family and the relationship between family members are discussed in general. In this article, with reference to Kınalızâde Ali Çelebi's famous work *Ahlâq-ı Alâî*, the relationship between education and morality among family members will be discussed.

METHOD

This research was planned as a qualitative study based on document analysis, one of the types of content analysis. Qualitative research is commonly identified as a type of research in which a qualitative process is followed in order to reveal perceptions and events in a holistic and realistic manner in the natural environment they belong to or within their own specific conditions (Şimşek & Yıldırım, 2011: 39). As a data collection tool, the work titled *Ahlâq-ı Alâî* written by Kınalızâde Ali Çelebi was used, and the 3rd edition, which was simplified by Murat Demirkol and published by Fecr Publications in June 2020, was taken as basis.

THEORETICAL FRAMEWORK

Kınalızâde Ali and Ahlâq-ı Alâî

Kınalızâde Ali Çelebi was born in Isparta in 1510 AD. He wrote *Ahlâq-ı Alâî*, one of his most important works, in 1563-1565 while he was a qadi in Damascus. Although Kınalızâde Ali wrote his work by making use of many sources, the work has many original aspects. The author, who made great use of al-Ṭûsî and al-Dawwānî's '*Ahlâq-ı Nâsirî*' and '*Ahlâq-ı Jalâlî*' respectively, also referred to philosophers such as Socrates, Plato, Aristotle, Ibn Sina and Farabi in many places. Kınalızâde Ali devoted the first part of his work to the science of ethics, the second part to the family and the third part to the state administration. (Demirkol, 2020: 81-351). As mentioned before, this study deals with family ethics.

The most comprehensive ethics book of the period, the fact that it was used as the main source in the field of ethics education in schools even 400 years later, and the fact that it contains important views that are still valid are facts that should be known in order to better understand the importance of the work. (Sakli, 2018: 147). While examples can be multiplied, Kınalızâde Ali's ideas on monogamy can be given as an example of a view that is still valid today. According to the author, "in the houses of those who marry more than once, there is strife, enmity, bad living and bad order. As a matter of fact, a man is like a soul in a house, as there is not one soul in two bodies, one man is not suitable for two houses". (Kınalızâde, 2020: 311). A different version of this analogy can be found in al-Ṭûsî, who says: "The man in the house is like a heart that can sustain a single body". (Swain, 2022: 439). To give another example, he expressed views on child education that are still very much up to date, such as "the beliefs learnt from parents through imitation should be tried to be taught through evidence and reasoning, and the child should be engaged in whatever

science and science he is capable of". He justified this view with the statement that "when a person is engaged in the art that he has a talent for, he achieves results in a short time and without much effort". (Kinalızâde, 2020: 326-27).

In his work, Kinalızâde Ali divided philosophy into "practical philosophy" and "theoretical philosophy". In order to better understand this classification, the first part of *Ahlâq-ı Alâî*, "the science of ethics", will be discussed briefly, and then the main subject of the study, "family ethics", will be discussed.

Ethics

In enabling a better understanding of Kinalızâde Ali's understanding of ethics, it is first necessary to understand his approach to the concept of "wisdom". Kinalızâde describes wisdom, which he uses for philosophy, as "knowing external beings as they really are to the extent of human power as a basis for all sciences". According to him, this virtue, which comes about when the power of knowledge, which can also be called reason and contemplation, is in order, is the first condition of good morals (Çağrıçı, 2013). Similarly, there are many verses in the Holy Qur'an emphasising the importance of wisdom such as "He who is given wisdom is given much good" (*Al-Baqara/269*), "Invite to the way of your Lord with wisdom and good advice" (*Al-Nahl/125*).

Nasîruddin Tûsî, who was significantly affected by Kinalızâde, describes wisdom as "understanding everything as it is and doing everything as it should be done." As a result, one's spirituality should be perfected as much as possible and raised to the desired level (Tûsî, 2021: 14). As a consequence, one's spirituality should be perfected as much as possible and raised to the desired level (Tûsî, 2021: 14).

Like his predecessors, the author divided wisdom into "theoretical wisdom" and "practical wisdom". In this categorisation, the part related to the realm of external beings in which one's power and will are not effective is called "theoretical wisdom" (theoretical philosophy). Theoretical wisdom is divided into metaphysics, mathematics, and natural sciences (*Dawwânî*, 2019: 31). *Al-Ghazâlî* called theoretical wisdom "true wisdom" (Çağrıçı, 2013).

The author calls the part in which the things that are fixed by the intervention of one's power and will are expressed in the field of action and behaviour "practical wisdom (practical philosophy)". (Kinalızâde, 2020: 38-39). *Al-Tûsî*, on the other hand, defined practical wisdom as the ability to manage one's voluntary behaviour in accordance with the purpose, to make a living by organising one's professional life, and to improve and mature one's welfare. (Tûsî, 2021: 14-17). *Al-Ghazâlî* called practical wisdom "moral wisdom". He defines moral wisdom as the knowledge of right actions (Çağrıçı, 2013). In the parts of the rational sciences, *Ibn Sîna*, the "Shaykhurreis", has divided the parts of practical knowledge into three categories: "people, households, and cities", according to the well-known scheme inherited from antiquity. The first of these three regulates a person's personal morality and actions in order to ensure a happy life. The second is about how to manage one's household, which is shared by oneself, one's children, one's spouse, and one's servant, in order to achieve happiness. The third is about types of politics, good communities and the state. (Bryson, 2022: 113).

In his work, Kinalızâde Ali, too, dealt with practical wisdom by dividing it into three as "the science of ethics", "the science of household management" and "the science of state administration". As can be seen, it can be said that what constitutes the reason for the writing of the work titled *Ahlâq-ı Alâî* is the fields of practical philosophy. These fields are discussed in three main sections in the work. The aim here is not only to acquire knowledge, but also to strive to beautify and mature behaviour by reflecting knowledge on behaviour. In this way, the person should purify himself from ignorance, reorganise his behaviour and turn towards good deeds. Leaving bad habits, adopting good habits, spending the life of the world in the most beautiful way and engaging in virtuous behaviours are the goals that practical philosophy, in other words, practical wisdom aims to bring to the individual. (Kinalızâde, 2020: 38-43).

If a person is deprived of true beliefs, if he remains ignorant of the sublime existence of the Creator in practical philosophy, of His superior attributes, and in general of His beginning and end, he will remain forever in the darkness of ignorance and the swamp of disbelief. Eternal happiness can only be possible with the capital of knowledge and faith. Kınalızâde Ali advises that one should always work in order to prevent doubt from entering one's heart and to ensure that the substance of knowledge does not get away from the human being. According to him, the most important indicator of knowledge is action. In other words, in order for theoretical knowledge to be effective, it must first be beneficial to the person. This can only be possible by reflecting it to behaviour when considered in terms of moral education. To put it briefly, knowledge must first bring about a visible transformation and change in the person. Thus, the person is orientated towards the good and the truth. Al-Ṭūsī also supported this by saying that "knowledge without action is wasted" (Tusi, 2021: 50). In this context, the fact that Kınalızâde Ali first deals with the science of ethics in his work and then moves on to the science of family ethics and the science of the state seems important in terms of showing that he accepts the ability to govern oneself as a prerequisite for governing the rest of humanity.

Family Ethics

As it is known, the family had a central position in the thought of Aristotle, one of the oldest philosophers. Because, although the state has great differences in itself, the family is regarded as a symbol of unity and integrity. It is seen that Aristotle influenced the aforementioned philosophers on ethics in general and family ethics in particular, and this influence has continued until today with the contribution of later thinkers. The subject of household management has been the subject of the works of prominent Islamic thinkers such as Ibn Sīna and al-Ghazālī, as well as a separate section in philosophical works of Islamic ethical thought, especially after al-Ṭūsī. (Özturan, 2020: 459). However, in this study, the subject is limited to Kınalızâde Ali Çelebi, one of the important names of Islamic ethical thought. The reason for this is the narrowing of the scope in order not to exceed the limitations of the study and the fact that Kınalızâde Ali synthesised the legacy of his predecessors with a great ethical work.

The family, which is undoubtedly the most indispensable formation of society, is an extremely important institution for man, who is a social being by creation. The most basic structure that meets the basic needs of human beings such as food, clothing, shelter, sexuality and education is the family institution. To give an example, the need for food, which is one of the main needs of human beings to sustain their lives, is not as simple to obtain as the nutrients obtained by animals. People cannot eat uncooked meat, nor can they be fed with any grass they find outside. They can only obtain their food through a number of complex processes such as sowing, growing, collecting, preparing, cooking, and so on. It seems impossible for a single person to carry out these processes alone. Therefore, people need the help of others in such situations. Of course, this situation is equally valid for all other needs such as clothing, shelter and education. The most basic structure that will provide these opportunities in the most practical way is undoubtedly the family. (Kınalızâde, 2020: 289). In "Lisânü'l-Arab", known as one of the most authoritative Arabic dictionaries, one of the meanings attributed to the word "üsre", which means family, is "protective armour". (Cited in Gündoğdu, 2017: 390). Based on this meaning, Gündoğdu comments that the family may have been given the name "armour" due to its function of protecting family members from all kinds of dangers and threats that may come from external environments. (Gündoğdu, 2017: 390). This interpretation also seems to support the above meaning.

One of the most important functions of the family is to ensure the continuity of the generation. The continuity of generations is guaranteed through children born within the family unity. While the father, who is generally the ruler in the family, is obliged to meet the basic needs of the family such as food, clothing and shelter, the woman is not only responsible for ensuring the continuation of the generation in the family, but also has duties such as protecting the house by deputising the man when he is not at home and taking care of the children by meeting their needs. Since the woman is not sufficient in terms of physical strength, it does not seem easy for her to work in

heavy labour or to travel long distances. For this reason, the woman's place in the division of labour is positioned as inside the house (Kınalızâde, 2020: 290).

Perhaps the most important of the duties undertaken by the family is the education of children. Because children need their parents' support and moral education from an early age. Whether good or bad, when a child gets used to something and grows up with it, he/she cannot abandon it immediately. If a person gets used to good practices and praiseworthy deeds from an early age, these behaviours will become ingrained in him and he will add to them as he begins to understand them. On the contrary, if he is neglected and left until he becomes accustomed to the dominant characteristics imposed on him by his nature or the bad things that are not in his nature, these negative qualities begin to dominate in the person to be educated and are much more difficult to correct than at an early age. What should be done is to encourage the child to get used to what is good, and then to continue to take care of him/her until he/she gets used to it and it becomes a part of his/her character. (Bryson, 2022: 35).

For this reason, parents have great responsibility for the education of their children. These responsibilities may be heavy for the parents. In this case, the servants who will lighten their burden are also an important part of the family. When all these elements come together, we can finally speak of a family life. Islamic moral philosophers have addressed the issues of how to organise the situations related to the home among the elements that make up the family and how to establish happiness in the family with the terms "menzîlî hikmet" or "tedbirü'l-menzil" (Pazarlı, 1980: 286). The expression "precaution", which has the dictionary meaning of "taking care of one's business, calculating the end", is frequently used in books on politics and ethics in meanings such as "management, politics", and when used with the expression "menzil" meaning "home", it refers to "family ethics", which is considered as the second of the three basic parts of practical ethics in books on ethics written using the philosophical method. (Çağırıcı, 2011). In his work on family ethics, al-Ṭūsî states that what is meant here by the expression "menzil" is not the house in the material sense, but the relationship between husband and wife, parent and child, servant and master, owner and property. (Tusi, 2021: 189). Although the expression "tedbirü'l-menzil" has been translated into Turkish as "home management", the term "family ethics" has been preferred in this study because it includes issues such as the management of family members, their rights and duties towards each other, their moral education, and certain rules of behaviour that they should follow within the family.

Kınalızâde Ali expresses the basic principles that make up the house (family) with the concept of "erkân-ı menzil" and states that a regular and orderly life is possible with these. These are; "(I) father, (II) mother, (III) child, (IV) servant and (V) property". As can be seen, it is understood that the house meant in this science is not only the building of the house, which consists of a material structure, but also the place that contains the five pillars in question (Kınalızâde, 2020: 290).

According to the author, family ethics is the science that helps to know how to establish the order between the individuals in the family and how to provide the best livelihood in the family. As it is known, unlike other living creatures, people, unlike other living creatures, have to live their lives together with their family members, not alone. In order to achieve a happy and peaceful life aimed with this togetherness, it is necessary to establish an order in the house and try to live in accordance with some rules. It does not seem possible for everyone to easily determine and implement these rules. Only philosophers can create such rules as a result of their researches (Kınalızâde, 2020: 289).

When the elements that make up the family are considered, it is understood that these principles also include the individuals in the family. Therefore, if the property is excluded, it can be said that the father, mother, children and servants are the obligatory members of the family. Undoubtedly, each of the people who make up the family has certain duties and responsibilities within the family. The possibility of a happy and peaceful family life depends on the careful observance of these duties and responsibilities. With these thoughts in mind, Kınalızâde Ali has comprehensively discussed the duties and responsibilities of individuals in the family under separate headings.

Duties of the Head of Household

The father, who is responsible for the management of the family members, is regarded as a kind of natural head of the family. Therefore, the father's primary duty in the family is to manage the family. It is the father's responsibility to protect family members against external dangers and harms or to keep family members away from harmful activities or situations. In order to explain this responsibility more clearly, Kinalızâde Ali uses different analogies. For example, just as a shepherd protects and watches over the flock under his responsibility, the father should act in the same way and protect and watch over the family members he is responsible for against harmful situations and dangers that may come from the environment. On the other hand, the father should endeavour to maintain the balance between the individuals in the home, just as a doctor tries to treat the body. He should diagnose the diseases that occur or may occur in the family and treat them carefully and urgently, and if there are incurable conditions, he should uproot them so that they do not harm other family members. (Kinalızâde, 2020: 291).

The second primary duty of the father is to fulfil the need for shelter. Kinalızâde Ali says that the house should be prepared in such a way that family members as well as guests do not disturb each other, and mentions the necessity of not making excessive and luxurious expenditures and not being wasteful when building a house. He also states that another issue to be considered when buying or building a house is neighbourliness. At this point, it is important that the neighbour is chosen from well-intentioned, reliable and sincere people. Another duty of the father is to provide for the family. The father should earn money through halal ways of earning and provide for the family members. A good financial livelihood is an important part of the happiness aimed in family life. The fourth duty of the father is to take care of the education of the family members. The father, who is in the position of the manager of the family, is responsible for providing them with the moral education they need to receive in order for the family members to know their duties and responsibilities and to act accordingly for the order and happiness of the family. (Kinalızâde, 2020: 292-325). Although Kinalızâde Ali places "property" in the first place when listing the elements that make up the family, in this study, the elements will follow the order of father, husband, children, servants and property in order of importance.

Marriage and Spouse Education

According to Kinalızâde Ali, the mother is an indispensable part of the family to ensure family life and especially the continuation of the generation. In addition to this, the woman has an indispensable importance in the family as she is in charge of deputising her husband when he is not at home and assisting him when he is at home. (Kinalızâde, 2020: 307). Bryson (2022: 31) By expressing this situation as "Women and men were created with deficiencies due to their nature and they were made to need each other, and thus the Creator made them both as one person.", it seems to explain in a way that the duties of women and men in the home should be different and in integrity. On the other hand, in order for the generation to continue, a child must be born, and in order for this to happen, marriage must be performed and a marriage union must be established. Undoubtedly, the first condition for the establishment of a family is marriage. Marriage, on the other hand, has two main purposes: the continuation of the generation and the protection of the soul from sinning (Kinalızâde, 2020: 305).

According to the author, there are some issues to be considered when getting married. According to this, "It is better to marry a free woman than a slave woman. Because a free woman is superior in terms of chastity, intellect, management and child education. It is better to marry a single woman than a woman who is separated from her husband. It is easier for a single woman to adapt to her husband and fulfil his wishes. One should not marry a woman who is not equal to him in terms of status and position. However, one should not marry a woman only because she is financially well-off. This may cause the woman to try to establish superiority over the man and may cause a disturbance of peace in the family. Women who are very beautiful and attractive or very ugly and unattractive should not be preferred. While one of them attracts too much attention, the other may drive the man away from his home. After paying attention to all these, it is good for

the woman to be married to be from a smiling, genealogical and wealthy family. A person who has achieved these should be very grateful for the blessings he has obtained. If the person to be married does not have some of these, the intelligent and chaste one should be preferred. Because marrying only for beauty, lineage or wealth can cause a lot of harm." (Kinalızâde, 2020: 307). One of these harms can be clarified by Bryson's (2022: 32-33) idea that the possession of beauty often leads to the corruption of the person. It is thought that it is important for the peace and integrity of the family to determine the duties and responsibilities of the spouses towards each other and to try to act accordingly in order to ensure order in the family, to create unity, solidarity and love. In this context, in his work, Kinalızâde Ali has discussed the responsibilities of men and women towards each other in general as follows:

Responsibilities of a man towards his wife

According to Kinalızâde, "The man must be majestic and authoritative. This is very important for the woman to respect and obey him. Otherwise, the order and administration of the house will be disrupted. He should value and show interest in his wife, try to win her love and respect her rights through behaviours such as buying gifts to the extent of his power, sharing in household chores, and treating her relatives and relatives. He should not keep his wife busy and idle, but should make sure that she is interested in valuable arts that she can engage in after housework and worship. Because the mind of an idle person may be exposed to bad thoughts by thinking about inappropriate things. (Kinalızâde, 2020: 307-15)." As Plutarch says, the husband should govern the wife, but not as a master governs a slave, but as the soul governs the body, sharing her feelings and growing in love with her. (Swain, 2022: 367).

After the responsibilities of the man towards his wife, the rules that the man should not do are also mentioned. These can be summarised as follows: "A man should not show excessive love to his wife, and even if he does, he should hide it. Because the woman may want to take advantage of this situation. He should not tell all his secret affairs and secrets to his wife. He should not expose his wife to places and events where she will fall into bad ideas and actions, and should not allow her to be friends with bad people. Again, he should not allow them to listen to love stories. Even Surah Yusuf in the Holy Qur'an should not be made to read in order not to be wrongly influenced. (Kinalızâde, 2020: 307-13)."

Woman's Responsibilities towards her Husband

In al-Ṭūsī's *Ahlâq-ı Nasırı*, which we have mentioned as the first of the works that Kinalızâde Ali took as a basis for writing his work, the subject of the place of women in the family begins with Bryson's statement "a good woman is a man's partner in his property", which seems to be important in terms of attributing a second ruler quality to the woman besides the man. However, this special recommendation on "the ruling woman" is slightly different from Bryson's approach. For in the same work, al-Ṭūsī also includes the advice to conceal the amount of property and money from the woman (Swain, 2022: 116).

Again, we can see the influence of some patriarchal approaches in Kinalızâde's recommendations for women. If they are to be listed in items: "A woman should be chaste and protect her honour. She should be thrifty. She should protect her husband's property and protect it from waste and waste. Her heart should be full of respect (fear) towards her husband. She should obey her husband in household affairs, not rebel against him and not be stubborn with him. She should endeavour to fulfil her husband's wishes. She should avoid unwarranted cajoling and flirting with her husband. Because love and sincerity begin to diminish when the cajoling is prolonged." (Kinalızâde, 2020: 314).

As can be seen, the general style is the submissiveness of the wife towards her husband, but this does not mean that the wife is inferior to her husband. (Swain, 2022: 366). The verses in the Holy Qur'an such as "He has created for you mates of your own kind, that you may warm yourselves together, and has placed between you feelings of love and affection" (Rûm/21) and "Men and women are each other's garments" (Baqara/187) consider men and women as two complementary elements.

On the subject of complementarity or harmony, the Qur'an also says: "Evil women are worthy of evil men, and evil men are worthy of evil women" (Nūr/76). Bryson's depiction of straight and crooked pieces of wood is a striking illustration of the commonality of virtues and how necessary it is. According to this description, even if one of the two pieces of wood is not straight, it is not possible to hold them together properly, and the condition that both of them are not straight makes this union even more impossible. Consequently, a man and a woman should be able to have intelligence, chastity and justice together, and they should be able to treat each other virtuously. If these virtues are not mutually possessed, there will be no reconciliation and the management of their property will be ruined. (Swain, 2022: 404). This supports the meaning of verse 76 of Surat al-Nur.

Children and Education

Kinalızâde Ali has classified the subject of child and education as prenatal, postnatal, childhood and adolescence and handled the subject in a unique order. With this broad classification, the thinker has revealed that many factors play a role in child education covering a wide period from prenatal to youth. While dealing with the subject, the author gave the responsibility to the family to a great extent, thus drawing attention to the duties of parents in child education. The author, who treats children, one of the most important elements of the family, as a blessing of Allah and a reason for gratitude, draws attention to another important issue and emphasises that girls should not be a cause of sadness or anger. (Kinalızâde, 2020: 320).

These statements of Kinalızâde show that the understanding of viewing girls negatively in comparison to boys, which exists today, albeit partially, was more widespread at that time. It is unfortunate that this distorted understanding has survived in many societies since the early periods of history and has survived to the present day. However, the fact that Kinalızâde Ali expresses the wrongness of such an understanding seems important both for his own period and for today. Because Plato's "advice on the education of young boys" and the fact that the views in this work continue to exist in a work by Miskawayh, a tenth-century philosopher and historian, shows that many philosophers from Antiquity to Islamic thought were mostly concerned with the education of boys and ignored the education of girls in this sense. (Swain, 2022: 458).

However, the fact that Kinalızâde Ali expresses the wrongness of such an understanding seems to be extremely important both for his own period and for today. Namely, Kinalızâde emphasises that the general education of girls should be carried out with the same importance and care as the education of boys. However, he also emphasised that girls, unlike boys, should receive a more detailed education on housekeeping, haya, chastity, etc. The author, citing the hadith, "It is obligatory on every Muslim, male and female, to acquire knowledge" (Ibn Māja, Muqaddimah, 17), has stated with certainty that the ability to read and write should be developed in girls as well as in boys. (Taşkın, 2017: 198-99). In addition, by pointing to the scholarly activities of Hz Aisha and many other female scholars and muhaddiths, he tried to show with examples the extent to which Islam favoured the education of girls. (Bolelli, 2012: 19-30).

In his work, Kinalızâde Ali draws attention to the fact that child education begins even before the child is born with the choice of a spouse, and states that the woman to be married should be a free, noble and noble person. The author considers this necessary in order not to embarrass and disgrace the child in the future. Immediately after birth, the first thing to do is to give the child a name that is compatible with the age and has a beautiful meaning. Because names that are not suitable for the age and do not have a good meaning may cause problems for the individual in the future. Afterwards, it is recommended to hire a good wet nurse for the child. This is considered necessary for the child to be able-bodied, strong, healthy and good-natured. Ancient philosophers believed that the character of the wet nurse is transmitted to the child through milk. For this reason, they called breastfeeding "second birth". Because they believed that the temperament and character of the wet nurse were passed on to the child through milk. Kinalızâde Ali took the extent of this transmission to physical change and stated that even eye colour could change in this way. As can be seen, although the author does not mention the transmission of morals and character

through blood, he does mention the transmission of character through milk (Kinalızâde, 2020: 321).

In accordance with today's understanding of pedagogy, the child's moral education begins after the period of breastfeeding. In the same way, al-Dawwānī put forward a strong pedagogical understanding centuries ago by saying, "When breastfeeding is completed, the child should be engaged in the education of the child so that he does not acquire bad morals, because the ability of children is perfect." (Dawwānī, 2019: 159). Following his predecessors, Kinalızâde also emphasised that "in this period, it is necessary to be interested in the education of the child, to recommend good and beautiful actions to him, and to prevent him from bad and ugly deeds". According to him, "From this period onwards, when the child commits an immoral behaviour, he should be warned and condemned that his action is not right, wrong and shameful. This period stands out as a period in which the method of indoctrination is recommended. Good people and their behaviours should always be praised and bad people and their behaviours should be criticised and condemned in order for the child to avoid evil and turn towards good. (Kinalızâde, 2020: 321)."

We see a similar idea in Miskawayh's work "Tehzībü'l-Ahlâq" on ethics. Miskawayh also drew attention to the importance of this period by stating that the moral education of children from the first embarrassment reaction is worthy of attention, so that the bad tendencies in the temperament will be prevented before they become habits. Bryson (2022: 36) He also stated the importance of the subject by saying: "The best child is the one who has a sense of shame, love of honour and pride by nature, because if the child is like this, it will be easy to educate him, because the praise or blame that follows the wrong behaviour in him will achieve what punishment and gifts cannot achieve in a different child". In addition, the child should not be allowed to spend time and make friends with people who are not morally good and virtuous. Because it is said that "Nature is a thief, especially at a young age." (Kinalızâde, 2020: 321). Such statements seem to be important in terms of drawing attention to the influence of the environment on the construction of character in children.

It is also stated that it is one of the important duties of families to keep children away from intoxicants from childhood. These recommendations are also found in Miskawayh's work. Kinalızâde gives the following explanation to these recommendations: "Because children are in a very sensitive period both physically and spiritually and they are very affected by such harmful drinks. Drink causes anger, aggression, frivolity, rudeness and moral disorder in them. It becomes difficult to save them from these evils". In addition to these, Kinalızâde Ali recommended that children should be forbidden to listen to poems that incite them to sin and love, and said that such poems could corrupt children's morals (Kinalızâde, 2020: 324-29). Since the majority of these recommendations regarding children are found in the same direction in both al-Ṭūsī and al-Dawwānī, it can be said that Kinalızâde largely followed the path of his predecessors in child management.

Servants and Helpers

Kinalızâde Ali likens the bond between servants and the family to the bond between a human being and his organ, and considers them a natural member of the family. This situation, which we have seen in previous philosophers, shows that the institution of servitude and slavery was perceived as a natural structure for those times. On the other hand, the benefit of servants to the family is so great that it is equalled to the benefit provided by a human hand, foot, eye or ear. (Kinalızâde, 2020: 344). According to Ali Çelebi, they cause people's happiness and alleviate the troubles of life by undertaking difficult and arduous tasks. For this reason, it is always reminded that servants are a great blessing for family life, and therefore their gratitude should be great, and in summary, the following recommendations are made: "They should be treated with mercy and kindness, they should be allowed to rest and fulfil their own needs, and it should be kept in mind that they are human beings too. They should be treated kindly and should not be abused, and excessive punishments should be avoided when they make mistakes. Their needs for food and

clothing should be met directly and there should be no room for negligence or stinginess in this regard." (Kınalızâde, 2020: 345-50).

We see that many philosophers such as Galen, Aristotle, Bryson, Miskawayh and others have expressed similar recommendations about servants and the metaphor of likening them to the organs of a person in terms of value. (Özturan, 2020). Bryson, one of the ancient thinkers, recommends that slaves should be treated well, both for the sake of the slaves and for the benefit of their owners. (Bryson, 2022: 29). Again, in the works of al-Ṭūsī and al-Dawwānī, it can be seen that this issue is dealt with under a separate heading in line with the views we have mentioned.

As can be seen, Kınalızâde Ali, who gave this information about servants, followed his predecessors on the subject of slaves and servants, was generally contented with the ideas he took from them, and did not give much space to his own ideas on the subject. The mention of "the judgements between teachers and children, and the man's discipline of his wife, child and slave" in a treatise on teaching written by al-Kābisī, one of the Islamic scholars of the XIth century, supports the fact that the slave was treated as a member of the family at that time. (al-Kābisī, 1966: 66). It is seen that slavery, which has existed in most societies since the early periods of human history, continued to exist in the Ottoman society in which Kınalızâde Ali lived. For this reason, it is understood that the author included this mention under the influence of the general acceptance in the society he lived in.

Property Management

Property and money, which are considered as one of the elements of the family, were among the duties and responsibilities of the father in terms of management and were considered obligatory for the continuity of the family. In this context, the author mentions the place and importance of money in the economy and the necessity of saving foodstuffs, and discusses the subject of property under three main headings as "income, protection and expenditure".

In terms of Income

Kınalızâde Ali stated that there were three different classifications in terms of income and earnings. According to the first classification, on the one hand, commerce and arts were included as professions that were acquired through earning and choice, while on the other hand, grants and inheritance were included as sources of income where earning and choice had no effect. According to the second classification, trade, agriculture and art are among the professions that are sources of income, while in the third classification, civil service is added to these. The question of which of these sources of income is better has been a matter of debate. While some people prioritised trade in this regard, others, especially in recent times, stated that agriculture was prioritised (Kınalızâde, 2020: 294).

It is stated that the following three conditions should be observed while earning. Avoiding injustice and cruelty and taking someone else's property by deceiving them are examples of this. Avoiding shameful deeds: For example, earning money by masquerading and acting, avoiding lowness, that is, avoiding deeds that can be considered humiliation, and toilet cleanliness are given as examples of this (Kınalızâde, 2020: 295).

In terms of Protection

According to Kınalızâde Ali, the preservation and maintenance of property depends on its increase and profit. On the contrary, expenditures in the opposite case may lead to the depletion of the property and thus cause the family to fall into a difficult situation. For these reasons, there are some issues that should be emphasised in order to preserve the property. Firstly, expenses should not be more than income. Because it may not always be possible to obtain income. Therefore, it is good to keep an extra amount. Secondly, it is necessary not to keep goods that one cannot afford to keep or that are not profitable. He expressed this idea by saying, "If you watch over it constantly, you will be lost, if you do not watch over it constantly, it will be lost." (Kınalızâde, 2020: 299) and he supported it with this statement. The third is that it is necessary to prefer goods that have the

potential to bring profit, even if it is a small amount, and that are in constant demand (Kinalızâde, 2020: 298).

In terms of Expenditure

Kinalızâde Ali says that the following four behaviours should be avoided while making expenditures. These are: "(I) stinginess, (II) extravagance, (III) ostentation, fame, arrogance, and (IV) leaving people under gratitude". What is meant by stinginess here is to fall below the degree of moderation in compulsory expenditures and to cause hardship to the family. He mentions that there are many types of waste. He states that the worst is spending on forbidden desires and ugly flavours. He exemplifies the issue of waste with examples such as overcooking food even if it is halal, throwing the leftovers into the garbage, causing stomach diseases as a result of making too many varieties and eating them forcefully. He also recommends that waste should be avoided in matters such as clothing, furniture and housing, and supports his view with verses from the Holy Qur'an. He explains that the person who spends for riya, fame and pride will not only lose his wealth but will also be deprived of rewards by supporting it with many narrations. Lastly, he explains that the good deed should not be put on one's head because, like riya, putting on one's head will also take away the reward of charity and infusion, with the verse "O believers, do not waste your charity by putting on one's head and hurting" (Al-Baqara/264) and by supporting it with effective sayings such as "just as the torrential rain washes away the dust on the stone and marble, putting on one's head will also erase the reward of charity". (Kinalızâde, 2020: 299-304).

CONCLUSION

Islamic ethical philosophy has a vast literature. Kinalızâde is one of the last prominent links of this chain. The author, who synthesised his predecessors quite well, put forward new and original views himself.

In this article, firstly, Kinalızâde Ali's ideas on the "science of ethics" and then his ideas on "family ethics" are evaluated and especially the "home management" part of the work titled *Ahlâq-ı Alâî* is analysed. The section that Kinalızâde Ali names as "home management" is analysed as "family ethics" in this study. Although Kinalızâde Ali did not write an independent work on family ethics, it was seen that he wrote a very long and quite comprehensive chapter.

When the thoughts of Kinalızâde Ali are analysed, it is seen that the family is approached as a natural structure. In the first place, it can be accepted that the family is a social and natural phenomenon formed by human instincts such as nutrition, protection and reproduction, so it can be said that he generally identifies the family as a community formed as a result of natural needs in order to meet natural needs. In the study, the components of the family are described as five pillars. These are "father, mother, child, servant and property". As analysed, these items, which are listed as the components of the family in the work, are discussed comprehensively by Kinalızâde in accordance with their functions and needs.

First of all, the work deals with the duties of spouses towards each other under a patriarchal point of view in which the man is prioritised as the head of the family due to the conditions of the period. In the second place, the moral education of children, which is another subject worth analysing, is dealt with. Here, it is elaborated in detail, backed by the ideas of previous philosophers, that the moral education of children is an incredibly crucial and critical issue that should not be ignored. Then, the moral rules regarding the servants who help in various tasks at home are mentioned. Finally, the moral principles and rules regarding the use and management of the material element in the family, which is the property, are discussed, and it is stated that a middle path away from extremes should be taken in this regard. After all these analyses, it can be expressed that Kinalızâde Ali and all the Islamic philosophers who were interested in ethics up to him had a high degree of commonality in matters related to family ethics and put forward ideas close to each other, as well as benefiting from ancient philosophy to a great extent. In addition to being in the same direction with his predecessors, it can be stated that while some of the ideas put forward by Kinalızâde Ali on this subject constitute a suitable basis for today's understanding of ethics, some

of them lack the opportunity to be carried to the present day due to the fact that they are temporal and spatial behavioural patterns.

To conclude, in this study, Kınalızâde Ali interpreted the inherited heritage in the field of family ethics within religious and philosophical lines and presented it in compliance with the needs and problems of his time. His views in this work show that moral thought continued to exist in the Ottoman Empire in the 16th century and that great significance was attached to the morality of the family, which is the building block of society.

REFERENCES

- Bolelli, N. (2012). "Women Contributing to the Development of Arabic in the Axis of Literacy in Islamic History". *Journal of Bingöl University Institute of Social Sciences* 2(3):19-30.
- Bryson, A. (2022). "Property Management". In *Economy, Family and Society from Rome to Islam* (Y. S. Kamadan, Trans.). Albaraka Publications.
- Çağırıcı, M. (2011). *Tedbîru'l-menziil*. Encyclopedia of Islamic Encyclopedia of Turkey Religious Foundation (C. 40, pp. 260-261). Turkey Diyanet Foundation Publications.
- Çağırıcı, M. (2013). *Islamic Ethics according to al-Ghazâli*. Istanbul: Ensar Publications.
- Demirkol, M. (2016). "The Place and Originality of Ahlâq -ı Alâî in the Literature of Moral Philosophy". *Eskiye*ni (33):51-78.
- Demirkol, M. (2020). *Kınalızâde Ali Çelebi (in today's Turkish) Ahlâq-ı Alâî*. Ankara: Fecr Publishing House.
- Dawwânî, J. (2019). *Ahlâq -ı Jalâli*. 1st bs. Ankara: Fecr Publishing House.
- al-Kâbisî (1966). *Risaletü'l-Mufassala li Ahvali'l-Muta'allimin Wa ahkami'l- Mu'allimin Wa'l- Muta'allimin*, Risale on the Issues of Teachers and Students in Islam. Ankara: Ankara University Faculty of Theology Publications.
- Gündoğdu, Y. B. (2017). "The Basis of Privacy Education is Human Honour: Responsibilities of the Family". *Ordu University Journal of Social Sciences Research* 7(2):387-94.
- Kınalızâde, A. Ç. (2020). *Ahlâq -ı Alâî*. 3rd ed. editor M. Demirkol. Ankara: Fecr Publishing House.
- Özturan, H. (2020). *From Êthos to Ethic: The Transmission and Reception of Ancient Greek Ethical Literature to the Islamic World*. Istanbul: Klasik Publications.
- Pazarlı, O. (1980). *Ethics in Islam*. Ankara: Remzi Bookstore.
- Saklı, A. R. (2018). "Examination of Kınalızâde Ali Efendi's Ahlâq-ı Alâî (State and Family Ethics)". *International Journal of Economics Business and Politics* 2(1):147-52.
- Swain, S. (2022). *Economy, Family and Society from Rome to Islam*. Istanbul: Albaraka Publications.
- Şimşek, H. and Yıldırım, A. (2011). *Qualitative Research Methods in Social Sciences*. 8th bs. Ankara: Seçkin Publishing.
- Taşkın, S. (2017). "Comparison of Aristotle and Kınalızâde Ali's Moral Understandings". PhD Thesis, Atatürk University, Erzurum.
- Turan, İ. (2014). "Family Ethics in Ottoman Period Ethics Books: Ahlâq -ı Alâî Example". *International Kınalızâde Family Symposium Proceedings Book* 315-34.
- Tusî, N. (2021). *Ahlâq-ı Nâşiri*. 5th bs. Istanbul: Litera Publishing.
- Uysal E. (2014). "State Morality," In *Islamic Moral Principles and Philosophy* , Ankara: Grafiker Publishing House, pp. 293-306.